

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIV

Нови Сад, фебруар 2012

Књига 72

Број 2

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Александар Радованов	Битне карактеристике новог закона о парничном поступку / 95
Др Милан Почуча	Заједничка имовина супружника / 128

РАСПРАВЕ

Мр Горан Ракић	Индиректна експропријација у области страних улагања / 148

КАТЕДРА

Др Иван Чоловић	Хуманистичка мисао Слободана Бељанског / 157
Др Весна Ракић Водинелић	Од <i>Анимале до Вулгарије</i> / 160

СУДСКА ПРАКСА

Драган Калаба	Одлуке судске праксе / 166

САОПШТЕЊА

- Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 174

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.

CONTENTS

ARTICLES

- Aleksandar Radovanov Ph. D.** Important Characteristics of the
New Law on Civil Procedure / 95
- Milan Pocuca Ph.D.** Joint Property of Spouses / 128

DISCUSSIONS

- Goran Rakic LL.M.** Indirect Expropriation in Foreign
Investment / 148

DEPARTMENT

- Colovic Ivan Ph.D.** Humanistic thought of
Slobodan Beljanski / 157
- Rakic-Vodinelic Vesna Ph.D.** From *Animula* to *Vulgarija* / 160

CASE LAW

- Dragan Kalaba** Case law / 166

NOTICES

- From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 174

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Зђелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ
главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник
Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIV

Нови Сад, јануар 2012

Књига 72

Број 1

Ч Л А Н Ц И

UDC 347.91/.95/(497.11)(094.5)

Др Александар Радованов,
редовни професор и шеф Грађанскоправне катедре Правног факултета
Универзитета Привредна академија у Новом Саду

БИТНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ НОВОГ ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ*

II део

САЖЕТАК: У овом другом делу рада даје се критички приказ и анализа нових решења у Закону о парничном поступку која се односе на: припремање главне расправе и главну расправу, судско поравнање, пресуду и решење, редовне и ванредне правне лекове, посебне парничне поступке као и закључна разматрања аутора.

Кључне речи: парнични поступак, процесни закони, главна расправа, судско поравнање, пресуда, правни лекови, посебни парнични поступци

XXII. ПРИПРЕМАЊЕ ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ

Одредбе којима се регулише припремање главне расправе су подељене у четири сегмента:

1. Опште одредбе,
2. Претходно испитивање тужбе,
3. Одговор на тужбу,
4. Припремно рочиште и заказивање рочишта за главну расправу.

* Рад примљен: 12. 03. 2012. године.

1. **Код Општих одредаба** битна су два нова правила. Прво, да су странке дужне да у фази припремања главне расправе благовремено упућују поднеске у којима наводе чињенице на којима заснивају своје захтеве и предлажу доказе којима се потврђују те чињенице. Ово правило је императивно постављено тако да пропуштањем благовременог предузимања ових радњи, странке сnose правне последице. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано да „странке у циљу припремања главне расправе могу да упућују поднеске у којима ће навести чињенице које намеравају да изнесу на главној расправи, као и доказе чије извођење намеравају да предложe”. Уочава се битна разлика између ЗПП-а из 2004. године и новог решења. По ЗПП-у из 2004. странке су наводиле чињенице које намеравају да изнесу на главној расправи као и доказе, а по новом ЗПП-у странке су дужне да наведу све чињенице и доказе на којима заснивају своје захтеве. Друго, **брисана је одредба о поучавању неуке странке о процесним правима** која је била садржана у ЗПП-у из 2004. године, а којом је било прописано да „странку која нема пуномоћника и која се из незнања не користи својим процесним правима која јој припадају по закону, суд ће поучити које парничне радње може преузеети”.
2. **Код Претходног испитивања тужбе** брисане су одредбе усвојене новелама из 2009. године које су давале овлашћење судијским помоћницима да самостално обављају послове претходног испитивања тужбе као и у поступку по правним лековима, да могу позивати странке ради узимања потребних изјава, прибављања потребне документације и обављати друге послове који се односе на управљање поступком. Јасно да су ове одредбе морале бити брисане јер су оне биле противуставне, будући да судијски помоћници не могу обављати самостално посао судије. Остале одредбе остале су исте.
3. **Код Одговора на тужбу** нова је одредба да је скраћен рок са 30 на **15 дана** у коме је суд дужан да достави тужбу туженом. Рок за давање одговора за тужбу је остао **30 дана**. Нова је одредба да тужени који има пребивалиште или боравиште, односно седиште, у иностранству је дужан у одговору на тужбу да одреди пуномоћника за пријем писмена. Ако то не учини суд ће њему поставити пуномоћника за пријем писмена и о томе га обавестити. Ово је добро решење, јер смо до сада имали само пуномоћника за пријем писмена на страни тужиоца. Међутим, проблеми у пракси су постојали и на страни туженог ако је у иностранству а нема пуномоћника за пријем писмена.

4. По новом ЗПП-у спојене су одредбе које регулишу припремно рочиште и заказивање главне расправе у једну целину и усвојена су нека нова битна решења у односу на текст претходног закона. Пре свега, утврђена је обавеза суда да закаже и одржи припремно рочиште у року од 30 дана од дана достављања тужиоцу одговора на тужбу. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано да ће „суд по правилу” заказати припремно рочиште и није био предвиђен рок у коме ће то учинити. Сада је прописан рок за заказивање и одржавање припремног рочишта, али је питање да ли ће у пракси моћи да се испоштује овај рок када су у питању судови у великим центрима (Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац и др.) имајући у виду број предмета и кадровске могућности судова.

Припремно рочиште је обавезно осим:

1. када нема спорних чињеница међу странкама,
2. када је спор једноставан,
3. када је то прописано законом и
4. **када је спор хитан (ово је новина).**

Прописане су новине **код садржине позива** за припремно рочиште који се упућује странкама. Наиме, у позиву за припремно рочиште **странке морају бити упозорене:**

1. на дужност изношења свих чињеница и предлагања доказа,
2. на дужност предлагања временског оквира,
3. на дужност да донесу све исправе и све предмете које треба разгледати у суду као доказ,
4. на дужност да суд обавесте о промени адресе.

Такође је нова одредба да ће суд на припремном рочишту упозорити странке са њиховим правом да могу да реше спор путем медијације.

Најзначајније су новине у вези са садржином припремног рочишта и заказивање главне расправе. Закон прописује да је **странка дужна да на припремном рочишту:**

1. изнесе све чињенице,
2. предложи све доказе,
3. се изјасни о наводима и доказима противне странке,
4. предложи временски оквир за спровођење поступка.

Суд је дужан да на припремном рочишту:

1. утврди које су чињенице неспорне, ноторне, а које су спорне,
2. која правна питања треба да се расправе,
3. која ће доказна средства да изведе на главној расправи и
4. да донесе решење о одређивању временског оквира.

Све што је сада прописано у закону добар и квалитетан судија је чинио у пракси и до сада, а правна теорија је већ одавно та питања обрадила и дала одговоре. Чак и временски оквир парнице који јесте нови институт, у судској пракси седамдесетих година постојао је фактички, јер је сваки добар судија планирао развој поступка по појединим предметима и фазама поступка. Наравно да је то било могуће када је у раду по судији било између 100 и 150 предмета. У ситуацији када судија има 300, 400 или 500 предмета у раду свако одређивање временског оквира парнице је веома тешко изводљиво.

Нови ЗПП прописује да **решење о одређивању временског оквира нарочито садржи:**

1. број рочишта,
2. време одржавања рочишта,
3. распоред извођења доказа на рочишту,
4. предузимање других процесних радњи,
5. судске рокове,
6. укупно време трајања главне расправе.

Код одредаба о заказивању рочишта за главну расправу битна новина је да суд заказује рочиште најкасније **у року од 30 дана** од одржавања припремног рочишта, а ако се не одржава припремно рочиште од пријема одговора на тужбу или протеком тог рока. Закон предвиђа да суд заказује једно рочиште ради извођења свих доказа. Ако суд процени да треба одржати више рочишта, заказаће у најкраћем временском интервалу, водећи рачуна о начелу концентрације поступка и јединства главне расправе. Суд је дужан да поштује временски оквир и да спречи неосновано одлагање рочишта и санкционише злоупотребу процесних права и нарушавање процесне дисциплине. Позив за главну расправу мора да садржи све што и позив за припремно рочиште (упозорење на правне последице).

XXIII. ГЛАВНА РАСПРАВА

Одредбе које регулишу ток главне расправе нису битно мењане. Поједине одредбе су прецизиране. Тако у чл. 311. је предвиђено да „**ако са рочишта за главну расправу неоправдано изостану и тужилац и тужени, или одбију да расправљају (ово је додато), тужба се сматра повученом**”. Ово је учињено због тога што се у пракси дешавало да странке дођу на расправу али неће да расправљају и суд онда одлаже главну расправу. Брисана је одредба чл. 297. ЗПП-а из 2004. године да ће „суд на

предлог странке изузетно одложити рочиште ако нека странка нема пуномоћника, а није у стању да се јасно и одређено изјасни о предмету о коме се расправља”. **Суштинска битна новина је увођење евентуалне максиме у погледу предлагања нових чињеница и доказа**, јер је прописано да странке могу износити нове чињенице и предлагати нове доказе и **након припремног рочишта све до закључења главне расправе, само ако учине вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу, односно предложе на припремном рочишту или на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано**. По ЗПП-у из 2004. године странке су могле у току целе главне расправе да износе нове чињенице и предлажу нове доказе.

Нова је одредба да се извођење доказа одређује решењем у коме се назначује рок за извођење доказа у оквиру временског оквира.

Код начела јавности предвиђене су следеће промене:

1. **расправи могу да присуствују лица старија од 16 година** сем ако је законом другачије прописано (раније је било само пунолетна лица);
2. **преформулисана је одредба када суд може да искључи јавност** и то: ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву; као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку;
3. преформулисана је и одредба према којој суд може да дозволи присуство одређеним лицима и када искључи јавност. **То су овлашћена службена лица и научни радници ако је то од интереса за њихову службу или научну делатност**. Изостављени су јавни радници који су могли да присуствују по ЗПП-у из 2004. године.

Суд ван рочишта не може више да прими на записник судско поравнање, јер је ово изостављено из текста новог ЗПП-а. У чл. 327. ст. 3. ЗПП је предвиђено да изван рочишта за главну расправу суд је овлашћен да поводом изјаве туженог, односно тужиоца дате писмено или на записник код парничног суда донесе: пресуду на основу признања, пресуду на основу одрицања и пресуду због пропуштања.

Одредбе о спајању предмета, раздвајању појединих захтева и одлагању рочишта су остале исте.

Брисана је одредба да суд није везан за своје решење које се односи на руковођење расправом, као што је и брисана одредба да суд није везан за своје раније решење о извођењу доказа.

Нова решења су предвиђена код одлагања рочишта:

1. ако се рочиште одложи, ново рочиште ће се одржати по могућности пред истим већем, **односно судијом појединцем** (ово је додато);
2. ако се ново рочиште држи пред **истим судијом појединцем** (ово је додато), односно већем, главна расправа ће да се настави. **Брисано је** „али веће може одлучити да расправа почне изнова“;
3. ако се рочиште држи пред измењеним већем или судијом појединцем главна расправа мора да почне изнова, али **суд може** да донесе одлуку да се поново не саслушавају странке, сведоци вештаци и да се не врши увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа. По ЗПП-у из 2004. године било је императивно предвиђено „суд ће донети одлуку да се поново не саслушавају странке, сведоци и вештаци и да се не врши нов увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа“.

И у материји одржавања реда на главној расправи усвојена су нека нова решења. Тако, ако лице које учествује у поступку или лице које присуствује расправи вређа суд или друге учеснике у поступку, омета рад или се не покорава наређењима суда за одржавање реда, председник већа може да га казни **новчаном казном од 10.000 до 150.000 динара**, а може и да га удаљи из суднице. По ЗПП-у из 2004. године било је прописано да ће суд прво опоменути, па ако опомена буде неуспешна, тада може веће да **изрекне казну до 30.000 динара** или да удаљи из суднице, а може и једно и друго.

По ЗПП-у из 2004. године правила се разлика између удаљења странке из суднице и удаљења пуномоћника из суднице. Ако је странка била удаљена, рочиште се држи и без њеног присуства. Ако је пуномоћник био удаљен, суд је на захтев странке одлагао рочиште, а ако рочишту није присуствовала странка, суд је увек одлагао рочиште и обавештавао странке.

По новом ЗПП-у ако странка или њен пуномоћник буду удаљени из суднице рочиште ће се одржати и без њиховог присуства.

Новина је у погледу извршења новчане казне, о чему је раније било речи. По ЗПП-у из 2004. године није било ништа предвиђено, у погледу извршења ових казни па је то представљало проблем. **Нове су и одредбе о кажњавању јавног тужиоца и јавног правобраниоца и њихових заменика**, јер је прописано да се ове одредбе о кажњавању примењују и на њих, а да ће о кажњавању заменика бити обавештени и надлежни јавни тужилац и надлежни јавни правобранилац и Државно веће тужилаца. Према ЗПП-у из 2004. године било је прописано да ће суд обавестити о

нарушавању реда надлежног јавног тужиоца, односно правобраниоца, а може одложити рочиште и затражити од јавног тужиоца, односно јавног правобраниоца да одреди другог заменика да учествује у поступку. Није било предвиђено новчано кажњавање.

XXIV. СУДСКО ПОРАВНАЊЕ

Одредбе које регулишу судско поравнање нису претрпеле значајније промене. Једина битна новина је да се **судско поравнање може закључити све до правоснажног окончања поступка**, док се по ранијим прописима могло закључити до окончања првостепеног поступка. Ако је судско поравнање закључено после доношења првостепене одлуке, суд ће донети решење којим ће утврдити да је првостепена пресуда без дејства и обуставити поступак.

Ово питање, у теорији па и у ранијој пракси, било је спорно тако да су постојала различита схватања да ли може да се закључи судско поравнање и након окончања првостепеног поступка. Полазећи од карактера спорних правних односа који се решавају у парници где доминира аутономија воље странака у складу са диспозитивним нормама грађанског материјалног права, може се прихватити и подржати став законодавца изражен у новом ЗПП-у (чл. 336). Међутим, треба указати на недоследност законодавца у нормирању јер је у чл. 327. новог ЗПП-а предвиђено да се судско поравнање у првостепеном поступку може закључити само на рочишту за главну расправу, а не и изван њега. Поставља се питање, ако се судско поравнање закључује након доношења првостепене пресуде, на којем рочишту ће се закључити и пред којим судом, будући да ван рочишта за главну расправу више не може да се закључи судско поравнање јер је брисана одредба из ЗПП-а од 2004. године која је предвиђала такву могућност (чл. 313. ЗПП-а из 2004).

На нов начин су прописане одредбе које регулишу медијацију. Предвиђено је да ће суд, ако је то посебним законом прописано или када странке сагласно предложе решавање спора путем медијације, застати са поступком и упутити странке на медијацију. **Поступак медијације се спроводи у складу са посебним законом.** По протеку рока од 30 дана од дана када је странка обавестила суд да је одустала од медијације суд ће да **закаже рочиште за главну расправу.**

XXV. ПРЕСУДА

Када је реч о одредбама које регулишу пресуду има неколико новина.

Прва новина је да се све пресуде објављују. Нови ЗПП прописује да у сложенијим предметима суд може да **одложи објављивање пресуде за 8 дана** од закључења главне расправе. ЗПП из 2004. године је предвиђао да у сложенијим предметима суд може да **одложи доношење пресуде за 8 дана** од дана закључења главне расправе и у таквом случају пресуда се неће јавно објавити, већ ће се странкама доставити препис пресуде. Првостепени судови су ову одредбу масовно користили, тако да је објављивање пресуде у парници била реткост.

У случају да суд одлучи да закључи главну расправу и када је остало да се прибаве списи који садрже доказе потребне за одлучивање или ако треба сачекати записник о доказима изведеним код замољеног суда, **суд ће пресуду да објави најкасније у року од 8 дана од дана пријема списка односно записника.** Приликом објављивања пресуде председник већа јавно чита изреку, а може укратко да саопшти разлоге пресуде.

Ако правилно тумачимо ове одредбе суд закључује главну расправу и доноси одлуку, а може одложити објављивање одлуке за 8 дана у законском предвиђеним случајевима. Ако треба да изврши увид у друге списе или у записник од замољеног суда, тада суд закључује расправу и доноси одлуку након што изврши увид у то, а објављује одлуку у року од 8 дана од дана пријема списка, односно записника.

Колико је објављивање пресуде целисходно када је реч о парници и колико ће ово усложити поступак суда јер ће морати да нађе термине за објављивање пресуда показаће пракса.

Друга новина је прецизирање дефиниције међупресуде. Међупресуда се доноси када је тужени оспорио и основ и висину тужбеног захтева, па у погледу основа ствар испуњава услове за доношење пресуде. Јасно је да међупресуда може бити само афирмативна, а не негативна. **Новина је и то што је прописано да међупресуда има дејство само у поступку у коме је донета.**

Трећа битна новина је да је пресуда због изостанка враћена у општи део парничног поступка. У ЗПП-у из 2004. године пресуда због изостанка је постојала само у маличним споровима. Пракса је показала да овај експеримент није успео јер су се јављале многе дилеме и неправилности у поступању судова па је Врховни суд кроз заузимање правних схватања уједначавао и усмеравао судску праксу. Сада је пресуда због

изостанка регулисана у општем делу парничног поступка са већ познатим условима за њено доношење.

Што се тиче писања израде пресуде и методологије коју треба применити при изради првостепене пресуде, **суштинска новина је да у образложењу пресуде суд треба да наведе чињенично стање које је утврдио**. Ово је у пракси суд по правилу чинио, али у закону није било прописано, што је свакако био пропуст законодавца који је сада отклоњен.

Пресуда садржи увод, изреку и образложење. У уводу пресуде брисано је навођење имена странака, заступника и пуномоћника који су присуствовали расправи, а убачено је као нови елемент назначење дана закључења главне расправе, дана када је пресуда донета и дана када је објављена. Није нам јасно због чега треба сва три датума наводити и шта ће бити ако судија те датуме не наведе у пресуди, какве су последице, будући да закон о томе ништа не предвиђа.

Новина је да пресуда не мора да садржи образложење ако су се странке одрекле права на правни лек, сем ако посебним законом није другачије прописано. Овим се уводи такозвана **бланко пресуда** која са теоријске стране трпи озбиљну критику. Основни постулат је да свака судска пресуда мора да садржи образложење. Шта ће бити ако се изјави ванредни правни лек, како ће суд који поступа по том правном леку да преиспита правоснажну одлуку када нема образложења и како ће се навести разлози у ванредном правном леку када одлука која се напада не садржи образложење (нпр. предлог за понављање поступка; захтев за преиспитивање правоснажне пресуде).

Новина је да је суд везан за своју пресуду чим је објављена, док по ЗПП-у из 2004. године пресуда која није била објављена, суд је био за њу везан од часа када је отправљена из суда.

Када се ради о одредбама које регулишу материју решења постоји **само једна новина да ће се решење доставити странкама у овереном препису у року од 8 дана од објављивања**. Случајеви који су законом предвиђени када се решење доставља странкама остали су исти као и у ЗПП-у из 2004. године а то су:

1. ако је против тог решења дозвољена посебна жалба;
2. ако се на основу тог решења може одмах тражити извршење;
3. ако то захтева управљање поступком.

XXVI. РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Жалба против пресуде

Нови ЗПП садржи читав низ новина у материји правних лекова.

Када је реч о жалби против пресуде једна од битних новина је да је предвиђен изузетак када жалба **нема суспензивно дејство**. Наиме, ако пресуда **налаже физичком лицу** да исплати потраживање чија **главница не прелази износ од 300 евра у динарској противвредности** по средњем курсу НБС на дан доношења првостепене одлуке, **жалба против те пресуде нема суспензивно дејство**. Ако се првостепеном пресудом **налаже предузетнику или правном лицу** да исплати потраживање чија главница не прелази **износ од 1.000 евра**, жалба нема суспензивно дејство. Исто тако, ако се пресудом налаже само накнада трошкова поступка у висини која не прелази износ од 300 односно 1.000 евра, жалба против одлуке о трошковима поступка не одлаже извршење. Ова одредба је практична реализација одредбе чл. 15. ст. 6. Закона о извршењу и обезбеђењу којом је начелно дозвољена могућност принудног извршења и неправоснажне судске одлуке. Ово законско решење има своју практичну вредност јер омогућава бржу реализацију судске одлуке и наплату потраживања. Међутим, с друге стране, одступа од основног постулата да жалба као редован правни лек има суспензивно дејство. Осим тога, у случају да првостепена одлука буде укинута по жалби, то може проузроковати одређене практичне проблеме. Стога сматрамо да је требало задржати раније решење да жалба против пресуде има суспензивно дејство. Износи од 300 односно 1.000 евра можда за неке субјекте нису безначајни како је то сматрао законодавац.

Новина је моменат од када странка може да се одрекне од права на жалбу. Пошто се свака пресуда објављује, **странка се може одрећи од права на жалбу од тренутка када је пресуда објављена**. По ЗПП-у из 2004. године било је предвиђено да у случају када није било јавног објављивања пресуде, странка може да се одрекне од права на жалбу тек од момента када је пресуда достављена.

Следећа битна новина јесте да ће првостепени суд непотпуну жалбу одмах одбацити решењем. Непотпуна жалба је ако се из података из жалбе не може утврдити која се пресуда побеђује или ако жалба није потписана. По ЗПП-у из 2004. године је било предвиђено да ће првостепени суд решењем, против кога није дозвољена жалба, позвати жалиоца да у одређеном року допуни или исправи жалбу, па тек ако жалилац у том року не поступи по решењу, првостепени суд је имао овлашћење да жалбу одбаци.

Сматрамо да је ова нова одредба корисна јер у поступку по правним лековима могу да учествују само квалификовани пуномоћници (адвокати и пуномоћници по запослењу), те нема разлога да се поступак одуговлачи са процедуром око исправљања грешака које су начинили квалификовани пуномоћници. Они нису неука лица и треба да знају које елементе жалба треба да садржи да би била потпуна.

У погледу новума задржано је исто решење као и у ЗПП-у из 2004, а то значи да се у жалби могу износити нове чињенице и докази, само ако жалилац учини вероватним да их без своје кривице није могао изнети односно предложити до закључење главне расправе. Ово решење се добро показало у пракси и не треба га мењати. Институт новума је у ранијој судској пракси до доношења оваквог законског решења био често злоупотребљаван од стране несавесних странака, те је доводио до одуговлачења поступка и неажурности суда.

Битна новина је да се у жалби не могу истицати сви материјално-правни приговори. По ЗПП-у из 2004. било је прописано да се у жалби не могу истицати **приговор застарелости** и **компензациони приговор**. Сада је законом проширена забрана истицања свих материјалноправних приговора у жалби и то је логично решење које прати нов концепт законодавца да странке активно учествују у поступку, а у противном сноси правне последице своје неактивности. Законодавац је ово прописао у циљу убрзања парничног поступка и остваривања начела суђења у разумном року.

Брисане су одредбе да ће првостепени суд према потреби провести извиђај ради провере истинитости навода жалиоца; да жалилац који није учинио вероватним да је из оправданих разлога пропустио да у првостепеном поступку положи износ поводом извођења предложеног доказа (предујам), не може у жалби предложити извођење тог доказа, чак и ако нуди предујам; да ће онај жалилац који је проузроковао трошкове настале поводом изношења новума, сносити те трошкове без обзира на исход спора.

Нови ЗПП задржава разлоге због којих се пресуда може побијати, али пошто је пресуда због изостанка сада нормирана у општем делу парничног поступка **извршене су одређене допуне** па је тако у чл. 373. ст. 2. новог ЗПП-а предвиђено да се **пресуда због изостанка не може побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања**.

У чл. 374. ст. 2. ЗПП-а где су нормиране апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка извршене су промене у тачкама 2, 6, 8, 9, 10. Тако је предвиђено:

Тачка 2. „Ако је одлучено о захтеву који не спада у судску надлежност односно ако је суд одбио да одлучује о захтеву за који је надлежан...”

Тачка 6. „Ако је противно одредбама овог закона суд донео... или пресуду због изостанка...”

Тачка 8. „Ако је противно одредбама закона суд одбио захтев странке да у поступку слободно употребљава свој језик и писмо **или ако парнични поступак није вођен на службеном језику националне мањине иако су за то биле испуњене законске претпоставке.**”

Тачка 9. „Ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може да буде странка у поступку или ако странку која је правно лице није заступало овлашћено лице или ако парнично неспособну странку није заступао законски заступник или ако законски заступник односно пуномоћник није имао потребно овлашћење за вођење парнице или за поједине радње у поступку, осим ако вођење парнице односно вршење појединих радњи у поступку није било накнадно одобрено.” **Новина је што ова повреда постоји ако се односи на обе странке,** док је по ЗПП-у из 2004. ова повреда постојала ако су се наведени недостаци односили само на странку која се жалила.

Тачка 10. „Ако је одлучено о захтеву о коме је раније правоснажно пресуђено или о коме је раније закључено судско поравнање.” По ЗПП-у из 2004. је било предвиђено да апсолутно битна повреда парничног поступка постоји и ако је одлучено о захтеву по коме већ тече парница (забрана двоструке литиспенденције). Сада је ово брисано што је логична последица новог законског решења да уколико је донета правоснажна пресуда у касније покренутој парници она остаје пуноважна.

Следећа новина је да ће првостепени суд неблаговремену, непотпуну и недозвољену жалбу одбацити решењем без одлагања. По ЗПП-у из 2004. није био одређен рок па су се предмети у оваквим случајима непотребно задржавали у ормарима судија што је доприносило дужем трајању поступка.

У чл. 379. новог ЗПП-а је прописано да ако жалилац повуче жалбу првостепени суд ће донети решење да је жалба повучена. У ранијим законима у парничном поступку ова ситуација није била изричито регулисана па је у пракси било различитог тумачења и поступања од стране првостепених судија.

Рок за одговор на жалбу сада износи **15 дана**, а у меничним и чековним споровима **8 дана**, док је по ЗПП-у из 2004. године рок за жалбу износио 8 дана.

Нови ЗПП није изричито регулисао питање допуне жалбе, што мислимо да је требало учинити, како би се у пракси избегла неједнака поступања. Будући да нови ЗПП као битну новину уводи рокове за све парничне радње странака и суда и поштрава процесну дисциплину, законодавац је требало да предвиди да допуну жалбе другостепени суд неће узети у обзир по протеклу одређеног рока.

По ЗПП-у из 2004. (чл. 367. ст. 2) било је прописано да **ће првостепени суд дати објашњење поводом навода жалбе** да су у првостепеном поступку учињене битне повреде одредаба парничног поступка, а по потреби ће спровести и извиђаје да провери истинитост тих навода. Нови ЗПП прописује да првостепени суд **може да пружи објашњење поводом тих навода жалбе**, што сматрамо бољим и целисходнијим решењем, јер у пракси ова одредба није ни заживела пошто првостепени суд, по правилу, није пружао објашњење. За такво непоступање суда није била прописана никаква санкција.

Битна новина је рок од 9 месеци у коме је другостепени суд дужан да одлучи по жалби уколико не отвара расправу. Овај рок се рачуна од дана пријема списка првостепеног суда. Да ли ће се овај рок у пракси поштовати или ће ова норма спадати у „списак лепих жеља законодавца” остаје да се види, али нам се чини да при садашњем стању правосуђа тешко да ће судови моћи испоштовати овај рок. Јасна нам је намера законодавца али мора се имати у виду да суђење није „предметашење” и да се не сме дозволити да судија по сваку цену заврши предмет „преко колена” само да би га завршио, а странке да не добију закониту и правичну правну заштиту. Проблем је много комплекснији и не може се решити једном нормом која обавезује суд да реши предмет по жалби у року од 9 месеци. Да је то тако указује и чињеница да је за радне спорове прописано да је суд дужан да правоснажно одлучи у року од 6 месеци, па у многим предметима то није случај. Предмети и случајеви су различити и не могу се сви сврстати у исти кош. За квалитетног, савесног и поштеносуду није потребно прописивати никакав рок, јер он не суди због рока, већ због самог себе, јер судијску функцију схвата савесно и одговорно и зато се и определио да буде судија. Стварање психолошког притиска на судију и атмосфере неизвесности и несигурности његовог статуса није одлика уређеног и стабилног судског система. Нови ЗПП је прописао и санкцију, ако се предмет не реши по жалби у року од 9 месеци то је основ за покретање дисциплинског поступка против председника већа коме је предмет додељен у рад. Запажамо да овде законодавац није потпуно јасан да ли се ова санкција односи на председника већа или на судију известиоца коме је предмет додељен у рад, јер нису све судије председници већа. Зашто би одговарао председник већа, ако судија коме је предмет додељен у рад не изнесе предмет на седницу већа у року од 9 месеци. Председник већа је само први међу једнакима и не може да „натера” судију коме је предмет додељен у рад да изнесе предмет у прописаном року. Да закључимо, председник већа може да одговара за своје предмете који су му додељени у рад, али не и за предмете осталих чланова већа, када је у питању поштовање овог рока.

Одредбе које регулишу расправу пред другостепеним судом су претрпеле одређене измене у циљу прецизирања. Тако је прописано да другостепени суд ако нађе да је ради правилног утврђења чињеничног стања потребно да се понове већ изведени докази или да се изведу докази чије извођење је првостепени суд одбио, може да закаже расправу пред другостепеним судом. По ЗПП-у из 2004. било је предвиђено да се понове само већ изведени докази. Међутим, пракса је прихватила да се изведу и докази које је првостепени суд одбио да изведе. Сада је то нормирано и у закону, а што сматрамо добрим решењем, јер се у пракси показало да је понекад првостепени суд погрешно оценио предложене доказе и одбио извођење неких доказа који су били битни за пресуђење. У вези са овим је и нова одредба (чл. 384. ст. 6. ЗПП-а) да странка може у расправи пред другостепеним судом да предложи извођење доказа које је првостепени суд одбио да изведе. Такође, странка може да предложи нове чињенице и доказе под условима из чл. 372. ЗПП-а.

Одредбом чл. 383. ст. 4. ЗПП-а је прописано да суд мора да закаже расправу и одлучи о жалби и захтевима странака, ако је у истој парници пресуда већ једанпут била укинута, а пресуда се заснива на погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању или су учињене битне повреде парничног поступка. **Ово правило се не примењује ако се побија пресуда на основу признања, пресуда због одрицања, пресуда због пропуштања, пресуда због изостанка, пресуда без одржавања главне расправе односно ако се ради о спору мале вредности.** Новина је у томе, што је по ЗПП-у из 2004. била прописана забрана двоструког укидања уколико је пресуда била укинута једанпут по одредбама тог закона, али не и ако је била укинута по одредбама ранијег закона. Сада је то брисано, што значи да **без обзира по којим одредбама закона је првостепена пресуда била већ једанпут укинута, другостепени суд не може по жалби други пут да је укине већ мора да отвори расправу** ако сматра да првостепена пресуда није правилна. Међутим, треба истаћи да се ова одредба не односи на пресуде које се заснивају на диспозитивним парничним радњама странака; на пресуду без одржавања главне расправе и на пресуду у маличним споровима. Сматрамо да је ово решење законодавца добро, а на ово смо указивали још пре пет година.¹ Ове одредбе ће се применити и ако је у поновљеном поступку тужба преиначена повећањем постојећег захтева.

¹ У том смислу може се видети рад: „Нека питања расправе пред другостепеним судом”, који је објављен у часопису *Правна ријеч*, реферат са саветовања „Октобарски правнички дани” који се одражавају на Правном факултету у Бања Луци у организацији Удружења правника Републике Српске.

Битна новина је одредба да када другостепени суд отвара распараву мора да одреди временски оквир за спровођење поступка и да се у поступку пред другостепеним судом не примењују одредбе о одређивању прекида и застоја у поступку.

У погледу граница испитивања првостепене пресуде новина је да ће другостепени суд да испитује првостепену пресуду и у делу у коме се жалбом не побија ако је то прописано посебним законом. Такође је битна новина што суд по службеној дужности пази и на то да је првостепени суд одбио да одлучује о захтеву за који је надлежан (чл. 374. ст. 2. тачка 2. ЗПП-а).

Одлуке другостепеног суда по жалби

Другостепени суд по жалби може да донесе одлуку на један од следећих начина:

1. одбаци жалбу као неблаговремену, непотпуну или недозвољену;
2. одбије жалбу као неосновану и потврди првостепену пресуду;
3. укине пресуду и врати предмет првостепеном суду на поновно суђење;
4. укине пресуду и одбаци тужбу;
5. преиначи првостепену пресуду и одлучи о захтевима странака;
6. усвоји жалбу, укине пресуду и одлучи о захтевима странака. Ово је новина и односи се на расправу пред другостепеним судом.

Новина је да ако су странке закључиле судско пораванање у току поступка по жалби, суд ће решењем да утврди да је првостепена пресуда без дејства и да је жалба повучена.

Такође је нова одредба да ако жалилац повуче жалбу тада ће суд донети решење којим се утврђује да је жалба повучена. У судској пракси била су различита тумачења какво решење суд треба да донесе када жалилац повуче жалбу. Преовладао је ст. да треба донети решење да је жалба повучена. Сада је ово изричито прописано у закону, што је добро, јер процедура не трпи различита поступања и зато мора бити јасно и потпуно прецизно прописана.

У циљу ажурности другостепеног поступка прописана је нова одредба да ће другостепени суд без одлагања одбацили неблаговремену, непотпуну и недозвољену жалбу ако то није учинио првостепени суд. По ЗПП-у из 2004. није био предвиђен рок па је предмет непотребно лежао у орманима другостепеног суда, понекад и две године док није дошао на разматрање пред седницу већа, да би се тек онда утврдило да је жалба неблаговремена.

По ЗПП-у из 2004. године је било предвиђено да ако је у поступку пред првостепеним судом учињена битна повреда поступка из чл. 361. ст. 2. тачка 2, 3. и 10. другостепени суд ће решењем укинути првостепену пресуду и одбацити тужбу. Новим ЗПП-ом је додата и **тачка 5.** тако да ће другостепени суд укинути првостепену пресуду и одбацити тужбу и у случају ако је првостепени суд противно чл. 3. ст. 3. ЗПП-а засновао своју одлуку на недозвољеном располагању странака.

Нова је одредба којом се прецизира изрека међупресуде пред другостепеним судом тако што је прописано да ће другостепени суд жалбу одбити као неосновану и потврдити пресуду у погледу основа тужбеног захтева, а укинути у делу којим је одлучено о висини тужбеног захтева и вратити на поновно суђење у том делу.

Задржано је решење из ЗПП-а из 2004. године да ће другостепени суд решењем укинути пресуду и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење ако је због погрешне примене материјалног права чињенично стање било непотпуно утврђено, **али је додато у новом ЗПП-у – и ако је то законом прописано.**

Ако је првостепеном пресудом прекорачен тужбени захтев тако што је одлучено о другој а не о оној што је тужбом тражено, **другостепени суд ће да укине првостепену пресуду и врати предмет на поновно суђење** и у том случају се не примењују одредбе чл. 383. ст. 4. новог ЗПП-а о забрани двоструког укидања, а што није било предвиђено у ЗПП-у из 2004. године.

Брисана је одредба да другостепени суд када укине пресуду може да врати предмет истом већу или судији појединцу, а може да нареди да се нова главна расправа држи пред другим већем.

Нова је одредба да ако другостепени суд жалбу одбија тада неће детаљно образлагати пресуду ако прихвата чињенично стање које је првостепени суд утврдио и примену материјалног права. Ово је знатно олакшање за другостепени суд, што може да убрзава решавање предмета по жалби и повећа број завршених предмета. Ова идеја о такозваним „бланко” другостепеним одлукама је постојала одавно, али је тек сада законски нормирана.

Следећа значајна новина је да је првостепени суд дужан да **у року од тридесет дана** од пријема решења другостепеног суда којим је првостепену пресуду укинута, **не само да закаже, него и да одржи рочиште** на којој ће одредити **временски оквир за нову главну расправу.** Да ли ће ово законско решење моћи да се реализује у пракси остаје да се види, јер упркос интенције законодавца да убрза поступак, поставља се ипак питање да ли се тај рок у пракси може испоштовати, имајући у виду број предмета и остале обавезе судије као и број судија.

Нови ЗПП доследно спроводи идеју о условима за новум тако што прописује да **и на новој главној расправи, након укидања првостепене одлуке, странке** могу да изнесу нове чињенице и предложе нове доказе само ако учине вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу и предложе, односно ако подносилац жалбе није био странка или **није имао положај странке** до укидања пресуде, осим ако није законом другачије прописано.

Странка нема право да на новој главној расправи преиначи тужбу променом истоветности захтева или истицањем другог захтева уз постојећи **ако они не произилазе из истог чињеничног стања**. По ЗПП-у из 2004. странке су могле на новој главној расправи да изнесу нове чињенице и предложе нове доказе без икаквог ограничења. Исто тако није постојало ограничење у погледу преиначења тужбе.

Ratio legis законодавца је да се суђење након укидања настави по раније постављеном тужбеном захтеву и у оквиру оног чињеничног стања које је постојало и утврђено до закључења главне расправе, што је и логично јер су **судија и странке то имали у виду када су одређивали временски оквир парнице**. Ако би се сада дозволило преиначење тужбе и изношење нових чињеница и предлагање нових доказа **без икаквог ограничења**, то би практично била нова парница што би знатно продужило трајање поступка, а тиме се доводи у питање остваривање основног постулата суђења у разумном року.

Жалба против решења

У материји жалбе против решења постоје **три битне новине**:

- 1. против решења о одређивању привремене мере је дозвољена посебна жалба**, осим ако законом није другачије прописано. У ЗПП-у из 2004. године није постојала ова одредба;
- 2. против решења другостепеног суда није дозвољена жалба**, осим таксативно набројаних решења у закону која се односе на изрицање новчаних казни (чл. 186, 189, 243, ст. 1, чл. 257. ст. 1. и 2, чл. 267, ст. 1. до 3, чл. 272, чл. 333, ст. 1, чл. 334. ст. 1) и на накнаду штете оштећеној странци због злоупотребе процесних овлашћења (чл. 187. ст. 1. ЗПП-а);
- 3. и у поступку по жалби против решења примењују се правила која важе за одговор на жалбу и за одржавање расправе пред другостепеним судом**, будући да је брисана одредба која је искључивала примену ових института из ЗПП-а из 2004. године.

Нови ЗПП прописује да се у поступку по жалби против решења сходно примењују одредбе које регулишу жалбу против пресуде, **осим одредбе чл. 383. ст. 4. ЗПП-а која се односи на забрану двоструког укидања** уколико овим законом другачије није прописано.

XXVIII. ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

Нови ЗПП у материји ванредних правних лекова доноси радикалне новине. Брисане су одредбе које су регулисале директну ревизију и захтев за заштиту законитости, а уведен је нови ванредни лек – захтев за преиспитивање правоснажне пресуде. Сматрамо да је законодавац имао добре разлоге да ова два ванредна правна лека брише из закона јер у пракси се показало да они нису оправдали своје постојање. Што се тиче захтева за заштиту законитости на његову неделотворност смо указивали још 2003. године у свом реферату на саветовању судија у Врњачкој Бањи². Тада смо предложили да се овај ванредни правни лек брише, што је сада и учињено. Директна ревизија односно жалба са алтернативним предлогом за ревизијско одлучивање је уведена први пут у ЗПП-у из 2004. године. Међутим, показало се да овај ванредни правни лек у пракси странке нису прихватиле и да је веома мали број директних ревизија било изјављено, те самим тим се овај правни лек показао неделотворним.

1. Ревизија

Одредбе које регулишу ревизију против пресуде нису суштински мењане већ су извршене неке корекције код разлога за ревизију и у прописивању неких рокова. **Суштинска промена је извршена новелама ЗПП-а из 2009. године када је знатно повећан имовински цензус који је прописан као услов за дозвољеност ревизије.** Наиме, имовински цензус је повећан са 500.000 динара на динарску противвредност 100.000 евра по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе. **Ако вредност предмета спора побијаног дела правоснажне пресуде не прелази овај износ, ревизија није дозвољена.** Сматрамо да је законодавац сувише високо определио имовински цензус за дозвољеност ревизије и да би га требало смањити и усагласити са материјалним могућностима нашег друштва. Од изузетног је значаја да Врховни касациони суд има могућност да у

² Види шире: А. Радованов: „Ванредни правни лекови у парничном поступку *de lege lata* и *de lege ferenda*”, објављено у *Билтену Врховног суда Србије*, број 3/03.

поступку по ревизији исправи евентуалне пропусте нижестепених судова. Тиме би се пружала већа гаранција заштити субјективних грађанских права. По каузалном критеријуму је знатно сужена могућност употребе ревизије, тим пре мислимо да наше залагање за смањивање имовинског цензуса као услова за изјављивања ревизије има смисла.

Законодавац је предвидео могућност изјављивања **посебне ревизије**. Новина у односу на ЗПП из 2004. је у томе што је прецизирана процедура и што је законски омогућено да **оцену о дозвољености посебне ревизије поред апелационог суда може да да и Врховни касациони суд**.

Посебна ревизија је изузетно дозвољена против другостепене пресуде која иначе не би могла да се побија ревизијом. Међутим, **посебна ревизија се може изјавити само из разлога погрешне примене материјалног права када је то потребно ради уједначавања судске праксе или за ново тумачење права**, а са циљем да се оствари једнакост и равноправност грађана пред судом.

Мислимо да је добро што је уведен институт посебне ревизије, али сматрамо да би још боље решење било да је законодавац смањио имовински цензус и шире омогућио употребу редовне ревизије. Поред тога посебна ревизија се не може изјавити због битних повреда одредаба парничног поступка, а тиме је знатно сужена могућност употребе посебне ревизије.

Законом је прописано да о дозвољености посебне ревизије одлучује апелациони суд у већу од троје судија који нису учествовали у доношењу другостепене пресуде. Против решења апелационог суда којим се не дозвољава ревизија допуштена је жалба Врховном касационом суду. Оцену о дозвољености ревизију може да да и Врховни касациони суд али у закону није прописана процедура. Могуће је да је законодавац сматрао да се оцена о дозвољености посебне ревизије од стране Врховног касационог суда врши односно даје кроз жалбени поступак против решења апелационог суда којим се не дозвољава посебна ревизија.

По ЗПП-у из 2004. године разлози за ревизију су били: апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка, осим тачке 4. ст. 2 чл. 374. ЗПП-а и погрешна примена материјалног права. Нови ЗПП је сузио број апсолутно битних повреда одредаба парничног поступка које могу бити ревизијски разлог. **Тако се сада ревизија може изјавити само ако је дошло до битних повреда ЗПП-а из чл. 374. ст. 2, тачке 2, 6, 8, 10. и 11**, док остале апсолутне повреде не представљају више ревизијски разлог. **Закон је прописао услов да су ове апсолутне битне повреде истицане у жалби односно да су учињене у поступку пред другостепеним судом**. По службеној дужности Врховни касациони суд пази само на битну повреду из чл. 374. ст. 2. тачка 2. ЗПП-а (ако је одлучено о захтеву који не

спада у судску надлежност односно ако је суд одбио да одлучује о захтеву за који је надлежан). По ЗПП-у из 2004. ревизијски суд је *ex officio* пазио на битну повреду парничног поступка из чл. 361. ст. 2. тачка 9. која се односи на неправилности у вези са страначком способношћу, парничном способношћу, заступањем странке и процесне легитимације.

Ревизија не може да се изјави због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања али је уведено као новина да може и из овог разлога ако се ревизија изјављује на основу посебног закона којим је она дозвољена.

Према чл. 410. ст. 2. ЗПП-а ревизија је недозвољена:

- ако је ревизију изјавило лице које није овлашћено за подношење ревизије;
- ако ревизија није изјављена преко пуномоћника. Запажамо да је по ЗПП-у из 2004. године било прописано „преко адвоката”.
- ако је ревизију изјавило лице које је повукло ревизију. По ЗПП-у из 2004. је било прописано „лице које је одустало од ревизије”.
- ако лице које је изјавило ревизију нема правни интерес.
- ако је ревизија изјављена против пресуде против које по закону не може да се поднесе, осим посебне ревизије.

Запажамо колизију између чл. 410. и чл. 85. ст. 3. ЗПП-а јер је у чл. 410. законодавац употребио термин пуномоћник, док је у чл. 85. ст. 3. употребио термин адвокат. О овој колизији је било речи у првом делу овог рада па сада то не бисмо понављали.

Новина је што рок за одговор на ревизију износи 30 дана (по ЗПП-у из 2004. рок је био 15 дана).

Брисане су одредбе које су предвиђале да се примерак ревизије као и примерак одлуке ревизијског суда доставља јавном тужиоцу.

Нова је и одредба предвиђена у чл. 416. ст. 3. ЗПП-а да ако Врховни касациони суд нађе да је у случају чл. 403. ст. 2. ЗПП-а (када је ревизија дозвољена јер је посебним законом то прописано) чињенично стање погрешно или непотпуно утврђено, он ће укинути другостепену пресуду и вратити предмет другостепеном суду на поновно одлучивање.

Ревизија против решења

У новом ЗПП-у су прецизиране одредбе којима се регулише дозвољеност ревизије против решења, па је тако прописано:

1. Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се изјављена жалба одбацује односно **којим се потврђује ре-**

шење првостепеног суда о одбацивању жалбе изјављене против првостепене пресуде у делу којим је одлучено о главној ствари.

2. Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије **изјављене против правоснажне пресуде у споровима у којима би ревизија била дозвољена.**
3. Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се одбацује предлог за понављање поступка и решења другостепеног суда којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању предлога за понављање поступка.

2. Захтев за преиспитивање правоснажне пресуде

Ради се о новом ванредном правном леку који је регулисан одредбама чл. 421. до 425. ЗПП-а. Овај ванредни правни лек може да поднесе само Републички јавни тужилац и то против **правоснажне другостепене пресуде** ако је њоме **повређен закон на штету јавног интереса.**

Рок за подношење захтева је три месеца од дана правоснажности пресуде. Захтев се подноси Врховном касационом суду, а другостепени суд је дужан да у року од **тридесет дана** од дана подношења захтева достави предмет Врховном касационом суду.

Захтев за преиспитивање правоснажне пресуде мора да садржи:

1. означање пресуде чије се преиспитивање предлаже;
2. разлог за преиспитивање пресуде;
3. обим у коме се предлаже преиспитивање пресуде.

Врховни касациони суд најпре испитује да ли је захтев благовремен, потпун, разумљив, дозвољен и да ли га је поднело овлашћено лице. Ако утврди било који наведени недостатак, донеће решење којим ће одбацити захтев за ванредно преиспитивање. Ако Врховни касациони суд не одбаци захтев доставиће га странкама које могу у року који суд одреди да поднесу одговор на захтев. О захтеву Врховни касациони суд одлучује без расправе и **правоснажну пресуду испитује само у границама постављеног захтева.** Врховни касациони суд може **да усвоји** или **да одбије захтев.** Ако усвоји захтев поступиће у складу са чл. 415. до 417. ЗПП-а, а ако одбије захтев поступиће у складу са чл. 414. ЗПП-а.

Ако су против исте одлуке поднети ревизија и захтев за преиспитивање Врховни касациони суд ће да одлучи једном одлуком о оба правна лека.

Већ на први поглед може се запазити да поједине одредбе нису прецизно регулисане и да ће пракса морати дати одговоре на дилеме које ће се појавити приликом припреме ових одредаба.

4. Понављање поступка

У материји понављања поступка нови ЗПП садржи неколико новина. Предвиђено је 12 разлога за понављање поступка. **Нови разлог је нормиран у тачки 1. ст. 2. чл. 426. ЗПП-а** тј. ако је суд био непрописно састављен или ако је судио судија појединац који је по закону морао да буде искључен или изузет или је у доношењу пресуде учествовао судија који није учествовао на главној расправи. **Тачке 11. и 12. ст. 2. чл. 426. су прецизиране.** Тако одлука Европског суда за људска права којом је утврђена повреда људског права може да буде разлог за понављање поступка **уз услов да је то могло бити од утицаја на доношење повољније одлуке.** Исто тако, одлука Уставног суда по уставној жалби којом је утврђена повреда људског или мањинског права може да буде разлог за понављање поступка **уз услов да је та одлука могла бити од утицаја на доношење повољније одлуке.**

Нови закон је продужио рокове. Тако је сада рок за подношење предлога за понављање 60 дана, док је раније био 30 дана. **Објективни рок је 5 година** од дана кад је одлука постала правоснажна, али **ако се ради о повреди начела обостраног саслушања** тада је објективни рок **10 година од дана правоснажности.** По ЗПП-у из 2004. године по протеклу рока од 5 година од дана правоснажности није се могао поднети предлог за понављање поступка, осим ако се понављање тражи из разлога наведених у чл. 422. тачке 1, 2, 10. и 11. Није било предвиђено у ком року.

Рок за одговор на предлог је продужен са 15 дана на 30 дана.

Брисане су одредбе чл. 426. ст. 3. и чл. 427. ЗПП-а из 2004. којима је била предвиђена могућност да се расправљање о главној ствари споји са одлучивањем о предлогу за понављање поступка. Ово је у пракси изазивало доста дилема и судови су неједнако поступали. Нови ЗПП јасно раздваја две фазе у поступку понављања: *iudicium rescidens* и *iudicium rescissorium*. Првостепени суд по одржаном рочишту за расправљање о предлогу доноси одлуку. Решењем којим дозвољава понављање укида се и одлука донета у ранијем поступку. **Тек кад ово решење постане правоснажно заказује се главна расправа** и расправља о главној ствари. Странке могу да износе **нове чињенице и нове доказе у складу са временским оквиром који суд одреди.**

Измењене су и одредбе које су регулисале понављање поступка ако се разлог за понављање односи на поступак пред другостепеним судом. Нови ЗПП предвиђа процедуру за понављање поступка пред вишим судом, а не пред другостепеним судом, као што је то било по ЗПП-у из 2004. године. То практично значи да се понављање поступка може тражити пред сваким инстационо вишим судом, па и пред Врховним касационим судом.

По новом ЗПП-у, ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред вишим судом, првостепени суд ће доставити предмет том вишем суду ради доношења одлуке о предлогу, док је по ЗПП-у из 2004. било прописано да се рочиште за расправљање по предлогу држи пред првостепеним судом, а одлуку о предлогу доноси другостепени суд.

Однос између предлога за понављање поступка и других ванредних правних лекова

На нов начин су прописана правила поступања суда у случају изјављивања више ванредних правних лекова истовремено или сукцесивно.

1. Ако странка изјави ревизију и предлог за понављање поступка истовремено или прво ревизију па затим предлог, **суд ће да одлучи решењем који ће поступак да настави, а са којим ће да застане.** При доношењу одлуке суд ће да цени све околности случаја а нарочито разлоге због којих су оба правна лека поднета и доказе које су странке предложиле.
2. Ако странка најпре поднесе предлог за понављање поступка, па затим изјави ревизију, **суд ће прво да одлучи о предлогу а застаће са поступком по ревизији,** осим ако нађе да постоје озбиљни разлози да поступи другачије.

Ова правила процедуре ће се сходно примењивати и ако јавни тужилац поднесе захтев за преиспитивање правоснажне пресуде, а странка поднесе предлог за понављање поступка истовремено или после захтева јавног тужиоца.

Ако предлог за понављање поступка стигне првостепеном суду пре него што је предмет поводом ревизије упућен Врховном касационом суду тада ће решење донети првостепени суд којим ће одлучити који поступак се наставља а са којим се застаје.

Ако предлог за понављање поступка стигне првостепеном суду, пошто је предмет поводом ревизије већ упућен врховном касационом суду, тада ће решење донети Врховни касациони суд којим ће одлучити који поступак се наставља, а са којим се застаје.

У ситуацији када странка најпре изјави предлог за понављање поступка а затим ревизију, решење доноси првостепени суд о томе који поступак се наставља, а са којим се застаје. Али, ако је предмет поводом предлога за понављање поступка већ упућен суду вишег степена, пре него што је стигла ревизија у првостепени суд, тада ће решење донети суд вишег степена о томе са којим поступком се наставља, а са којим се застаје.

Против решења суда којим се одлучује о томе који поступак ће се наставити а са којим се застаје није дозвољена жалба.

Сматрамо да су ова нова правила прецизнија и да су поједноставила поступање суда у случају конкуренције више ванредних правних лекова.

ПОСЕБНИ ПАРНИЧНИ ПОСТУПЦИ

XXIX. ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ИЗ РАДНИХ ОДНОСА

У овом поступку нови ЗПП доноси **три битне новине**:

1. **Прва битна новина** је да у овим споровима **суди судија појединац** а не веће у **првом степену**. Овим је извршена радикална промена у односу на ранија схватања да ове спорове треба решавати у већу као колегијалном начину суђења за које се сматра да пружа већу гаранцију од инокосног суђења. Каснијим изменама у законодавству дошло се до решења да веће треба да суди само у најзначајнијим радним споровима, а то су спорови о заснивању, постојању и престанку радног односа и када се ради о новчаним потраживањима која прелазе имовински цензус за ревизију. Нови ЗПП прописује да све радне спорове суди судија појединац.
2. **Друга битна новина** је да у случају да **тужени не дође на рочиште за главну расправу а уредно је позван, суд ће да одржи рочиште и одлучи на основу утврђеног чињеничног стања**. Суд је дужан да у позиву за рочиште упозори туженог на правне последице његовог изостанка са рочишта. Мислимо да је ово решење добро, јер је чињеница да су парнице из радних односа неажурне и да дуго трају, а да томе, по правилу, доприноси понашање туженог, јер одуговлачи са поступком на разне начине. Сада је дата могућност суду да донесе пресуду на основу чињеничног стања које је утврђено и одлучи примењујући правила о терету доказивања. Ово би првостепени судови требало доследно да примењују тј. да у случају да је тужени уредно позван, а не приступи на рочиште за глав-

ну расправу, суд треба да одржи рочиште и у одсутности туженог и донесе пресуду на основу до тада утврђеног чињеничног стања.

3. **Трећа битна новина** је да је брисан рок од 8 дана на жалбу, што значи да се и у овим парницама примењује **општи рок за жалбу од 15 дана. Остале одредбе су остале исте.**

XXX. ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ПОВОДОМ КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА

Нови ЗПП у поступку поводом спора око колективних уговора доноси **четири битне новине:**

1. **Брисане су одредбе да је једна од странака репрезентативни синдикат** и да по овим правилима суд поступа и у случају спора о репрезентативности синдиката односно удружења послодаваца у смислу одредаба посебног закона (чл. 441. ст. 2. и 3. ЗПП-а из 2004. године).
2. **Предвиђена је могућност да у овим парницама суд застане са поступком, али најдуже до 30 дана** да би странке покушале мирно решење спора. Ова могућност није постојала по ЗПП-у из 2004. године.
3. **Прописано је да суд пресудом изриче како гласи одредба у колективном уговору којом се уређује спорно питање из колективног уговора.** Практично, све док важи тај колективни уговор изрека пресуде представља саставни део колективног уговора. Ово је потпуно ново решење које није постојало у ЗПП-у из 2004. године.
4. **Одређен је рок за доношење одлуке по жалби у овим предметима и износи 60 дана.**

XXXI. ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ЗБОГ СМЕТАЊА ДРЖАВИНЕ

Овај посебан парнични поступак је претрпео незнатне промене у односу на законска решења из 2004. године. Једина битна новина је да је законодавац предвидео да уколико тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, **суд ће донети решење због изостанка** уз постојање услова који важе за пресуду због изостанка. Претходно у позиву

за главну расправу суд мора да упозори туженог на правне последице недоласка на заказано рочиште тј. да ће суд донети решење због изостанка.

Будући да је дошло до промене у разлозима за понављање поступка тако да је прописана нова тачка 1. чл. 426. где је предвиђено да је разлог за понављање: „ако је суд био непрописно састављен, или ако је судио судија који је по закону морао бити искључен или изузет или ако је у доношењу пресуде учествовао судија који није учествовао на главној расправи”, то је у чл. 454. новог ЗПП-а прописано да се понављање поступка због сметања државине може тражити из разлога наведених у чл. 426. тачка 1. до 3. овог закона, док је по ЗПП-у из 2004. било прописано као разлог за понављање само тачка 1. и 2. тог закона.

XXXII. ИЗДАВАЊЕ ПЛАТНОГ НАЛОГА

Мандатни поступак је задржао поделу на документарни и недокументарни платни налог и имовински цензус од 2.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе који је прописан новелама ЗПП-а из 2009. године, **али је предвидео једну битну новину да је за издавање платног налога услов да се приложи доказ о урученој опомену туженом за плаћање доспелог потраживања.** Колико је целисходно и опортуно прописивање овог услова за издавање платног налога пракса ће показати, али познавајући наш менталитет и пословно понашање могу се очекивати проблеми у вези са прилагањем доказа да је уручена опомена туженом, јер ће тужени то, по правилу, негирати.

Друга битна новина је да странке могу да износе **нове чињенице и доказе**, а тужени **нове приговоре** у погледу побијаног дела платног налога, **најкасније до закључења првог рочишта за главну расправу**, док је по ЗПП-у из 2004. то могло да се учини све до закључења главне расправе.

Увођење евентуалне максиме у мандатни поступак је учињено са циљем да овај поступак буде бржи и ефикаснији. Остале одредбе су остале исте.

XXXIII. ПОСТУПАК У СПОРОВИМА МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

Малични поступак је такође претрпео одређене промене у правилима процедуре. Задржан је цензус од 3.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе одређен новелама ЗПП-а из 2009. године, али је прописано да **промена курса након подношења тужбе не утиче на примену правила поступка у споровима мале вред-**

ности, што је добро решење јер су код нас честе промене курса и то је представљало дилему у пракси које одредбе треба применити.

У позиву за главну расправу суд ће упозорити туженог, између осталог, да ако изостане са рочишта **суд може донети пресуду због изостанка** под условима из чл. 351. ЗПП-а.

Брисана је одредба да ако са доцнијег рочишта изостану обе странке тужба ће се сматрати повученом. Прописано је да ако тужилац не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, **сматраће се да је повукао тужбу**, а ако тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, **суд ће да донесе пресуду због изостанка**.

Нова је одредба да су странке дужне да у овом поступку изнесу све чињенице и доказе до закључења првог рочишта за главну расправу. Ово мора бити назначено и у позиву за рочиште. По ЗПП-у из 2004. странке су могле износити нове чињенице и доказе све до закључења главне расправе. Следећа новина је да ће суд приликом објављивања пресуде укратко образложити пресуду и поучити странку о условима под којима може да изјави жалбу.

Писано израђена пресуда у образложењу мора да садржи:

1. утврђено чињенично стање;
2. навођење доказа на основу којих је она утврђена;
3. навођење прописа на којима је суд засновао пресуду.

Остале одредбе су остале исте тако да **парнициони рок износи 8 дана, као и рок за жалбу и рок за предлагање допунске пресуде**.

XXXIV. ПОСТУПАК У ПРИВРЕДНИМ СПОРОВИМА

У чл. 480. ЗПП-а је прописано да се одредбе овог парничног поступка примењују на привредне спорове, а ако није нешто другачије прописано онда се сходно примењују одредбе општег дела парничног поступка и на привредне спорове.

Нова је одредба да се парнична радња заступника може опозвати само ако је у питању признање или одрицање од тужбеног захтева. По ЗПП-у из 2004. године је било предвиђено да странка не може опозвати парничну радњу заступника.

Прописано је да се у привредним споровима спорне чињенице доказују, по правилу исправама. Тиме се даје већи значај овом доказном средству што је по нашем мишљењу сасвим исправно, јер у привредним споровима треба све више базирати утврђење битних чињеница на писменој документацији.

Брисане су одредбе о статутарном затупнику јер је питање заступника правних лица решено у општем делу ЗПП-а (чл. 77. ЗПП).

Брисане су одредбе о пуномоћју по отварању поступка стечаја или ликвидације; одредбе да се о жалби не могу износити нове чињенице и докази ако жалилац не учини вероватним да их без своје кривице није могао изнети до закључења главне расправе, јер је ова норма сада садржана у општем делу парничног поступка.

XXXV. ПОСТУПАК У ПОТРОШАЧКИМ СПОРОВИМА

Овај поступак је први пут регулисан у ЗПП-у будући да ранији закони о парничном поступку нису садржавали ове одредбе. Законодавац је прописао процедуру у овим споровима што је било нужно учинити јер је донет Закон о заштити потрошача који се примењује од првог јануара 2011. године. Пошто овај закон садржи материјално-правне одредбе да би се заштита потрошача могла реализовати, било је потребно донети процесна правила путем којих се остварује заштита пред судом.

Потрошачки спорови су они који произилазе из уговорног односа потрошача и трговца. На потрошачке спорове примењују се одредбе овог посебног парничног поступка, а за оне парничне радње које нису регулисане посебним одредбама примењују се на сходан начин остале одредбе ЗПП-а.

Законодавац је предвидео изузетак од примене ових посебних одредаба закона тако што је прописао да се ове одредбе неће примењивати на спорове који настану услед смрти, телесне повреде или нарушавања здравља и на спорове у вези са:

1. пружањем здравствених услуга;
2. пружањем правних услуга;
3. преноса права на некретнинама.

Законодавац је дао овлашћење суду да уколико процени да потрошачки спор због сложености предмета или предложених доказа не може успешно да се спроведе по посебним одредбама, тада може да донесе решење да се поступак настави по правилима општег парничног поступка. Против овог решења суда није дозвољена жалба.

Специфичности овог посебног парничног поступка се огледају у следећем:

1. **Тужба се не доставља на одговор**, већ уз позив за главну расправу.
2. **Не одржава се припремно рочиште.**

3. **Рочиште за главну расправу** мора да се одржи најкасније у року од 30 дана од дана пријема тужбе у суд.
4. **У позиву за главну расправу суд мора да упозори странке на следеће:**
 - ако тужилац не дође на рочиште за главну расправу сматраће се да је повукао тужбу;
 - ако тужени изостане са рочишта за расправу суд ће одржати расправу и донети пресуду на основу утврђеног чињеничног стања;
 - све чињенице и доказе странке су дужне да изнесу до закључења првог рочишта за главну расправу;
 - у жалби се не могу износити нове чињенице и предлагати нови докази;
 - одлука суда може да се побија само због битне повреде одредаба парничног поступака из чл. 374. ст. 2. ЗПП-а (ако је суд одлучио о захтеву који не спада у судску надлежност или ако је одбио да одлучује о захтеву за који је надлежан) и због погрешне примене материјалног права.
5. **Пасивност странака повлачи правне последице.** Тако, ако тужилац не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, сматраће се да је повукао тужбу. Ако је тужени изостао са рочишта за главну расправу, а уредно је позван, суд ће одржати рочиште и донети одлуку на основу до тада утврђеног чињеничног стања. Услов за примену ових правних последица јесте да су и тужилац и тужени упозорени у позиву на ове правне последице и да су уредно примили позив.
6. **Пресуда се објављује одмах по закључењу главне расправе.** Приликом објављивања суд ће укратко образложити одлуку и поучити странку под којим условима може да изјави жалбу. Зашто је законодавац овде предвидео поучавање странке у погледу услова под којима може да изјави жалбу није баш савим јасно имајући у виду да овакво решење законодавац не прописује за друге спорове који се воде по правилима општег парничног поступка, а који могу бити за странку много значајнији и веће вредности од ових у потрошачким споровима и у маличним споровима где је такође ово предвиђено.
7. **Пресуда у потрошачким споровима мора у образложењу да садржи:**
 - утврђено чињенично стање;
 - навођење доказа на основу којих је утврђено чињенично стање;
 - навођење прописа на којима је суд засновао одлуку.

8. **Посебна жалба је дозвољена само против решења којим се поступак окончава**, а остала решења могу се побијати само у жалби против одлуке којом се поступак окончава. Та остала решења се не достављају странкама, већ се објављују на рочишту и уносе у писани састав одлуке.

9. Пресуда или решење којим се окончава парница у потрошачким споровима **може да се побија** из разлога битне повреде поступка из чл. 374. ст. 2. тачка 2. ЗПП-а и због погрешне примене материјалног права.

10. **Рок за жалбу је 8 дана и рачуна се од дана објављивања**, а ако је достављена пресуда странци од дана достављања

11. **Парициони рок и рок за предлагање доношења допунске пресуде износи 8 дана.**

XXXVI. ПОСТУПАК ЗА ЗАШТИТУ КОЛЕКТИВНИХ ПРАВА И ИНТЕРЕСА ГРАЂАНА

Поступак за заштиту колективних права и интереса грађана је први пут регулисан у новом ЗПП-у и предвиђа низ специфичности у односу на правила општег парничног поступка. Овај посебан парнични поступак је прописан ради ажурније и ефикасније заштите колективних права и интереса грађана који су инаугурисани новим материјалноправним законима, а који су у међувремену донети у циљу усклађивања нашег правног система са правом Европске уније.

Специфично за овај посебни парнични поступак је то што се као странка могу појавити **удружења, њихови савези и друге организације** ако је то законом прописано и **покренути поступак за заштиту колективних права и интереса грађана.**

Удружења, савези удружења и друге организације имају по закону активну легитимацију за подизање колективне тужбе ради заштите колективних права и интереса одређеног круга грађана. Закон прописује услове који се морају испунити да би они имали активну легитимацију. **Ти услови су следећи:**

1. да је таква заштита предвиђена њиховом делатношћу за коју су регистровани;
2. да се циљ њиховог удруживања или деловања односи на већи број грађана ради остваривања њихових права и интереса;
3. да је поступком туженог дошло до повреде или тежег угрожавања права и интереса одређеног круга грађана.

У овим споровима, на страни тужиоца, могу у својству умешача са положајем јединственог супарничара да се појаве и друга лица која су

овлашћена на подизање тужбе на основу одредаба материјалног закона, а могу да се умешају и трећа лица чија су колективна права и интереси повређени радњама туженог.

Стварна надлежност за ове спорове је одређена законом о уређењу судова. **Прописана је елективна месна надлежност** тако да је поред суда опште месне надлежности, надлежан и суд на чијем је подручју предузета радња којом се повређују колективна права и интереси грађана.

Тужилац може тужбом да тражи:

1. забрану предузимања активности туженог од које прети повреда колективних права и интереса грађана;
2. уклањање постојеће повреде колективних права и интереса грађана или штетних последица и успостављање пређашњег стања пре повреде;
3. утврђивање недопуштености радње којом су повређени колективна права и интереси грађана;
4. објављивање пресуде којом је усвојен тужбени захтев у средствима јавног информисања о трошку туженог.

Закон је пружио могућност и супротној страни да одбрани своја права и интересе. Зато је у чл. 499. ЗПП-а прописао да лице за које се тврди да обавља делатност на начин на који се угрожавају колективна права и интереси грађана може да поднесе тужбу којом ће захтевати:

1. да се утврди да предузетим радњама нису повређена нити угрожена колективна права и интереси грађана на недопуштен начин;
2. да се удружењу и њиховим савезима и другим организацијама забрани иступање у јавности у вези са тврдњама да тужилац обавља делатност тако што угрожава колективна права и интересе грађана;
3. да се накнади штета која је настала изношењем неистинитих тврдњи;
4. да се објави пресуда којом је усвојен тужбени захтев у средствима јавног информисања на рачун туженог.

Ови захтеви се могу истаћи и противтужбом.

Закон прописује да су пасивно легитимисана и лица која су овлашћена да заступају удружења, савезе удружења и друге организације, као и чланови њихових органа и лица која у име њих иступају у јавности.

Тужилац може да тражи да суд осуди ова лица (из чл. 495. ст. 1. и 500. ст. 1. ЗПП-а) на накнаду штете, чију висину суд утврђује по слободној оцени (чл. 232. ЗПП-а), али под условом да је одбијен тужбени захтев за заштиту колективних права и интереса грађана и да је вођењем тог поступка, а посебно његовим праћењем у средствима јавног информисања теже повређен углед и пословни интерес тужиоца.

Закон је предвидео да суд може, пре покретања или у току поступка, да одреди привремене мере у складу са одредбама закона о извршењу и обезбеђењу када је то потребно да би се спречило насилно поступање или отклањање тешко надокнадиве или ненадокнадиве штете. Да би се привремена мера одредила тужилац мора да учини вероватним да је тужени својим радњама повредио или угрозио колективна права и интересе грађана. Суд је дужан да одлуку о привременој мери донесе **одмах** или најкасније у року од **8 дана**.

У овом поступку предвиђена су још следећа специфична правила која одступају од правила општег парничног поступка:

1. суд може да одреди краћи **парициони рок** за добровољно испуњење чинидбе која је наложена туженом;
2. суд може да одлучи да жалба **не задржава извршење решења** (нема суспензивно дејство).

Након правоснажног окончања поступка за заштиту колективних права и интереса грађана **физичка и правна лица могу да покрену посебне парнице за накнаду штете** која је проистекла из утврђене повреде колективних права и интереса грађана. У овом поступку за накнаде штете **не може се оспоравати да нема повреде колективних права и интереса грађана** јер је ово питање већ правоснажно расправљено и утврђено у претходној парници за утврђење да постоји повреда колективних права и интереса грађана.

Ове одредбе о заштити колективних права и интереса грађана се на сходан начин примењују и кад потрошач покрене поступак због неправичних уговорних одредби и непоштеног пословања трговца у складу са Законом о заштити потрошача.

Начелно гледано добро је што је законодавац прописао ова посебна правила процедуре у овим споровима јер се њима обезбеђује заштита ових односа који до сада нису били регулисани посебним прописима. Наравно пракса ће показати оправданост и делотворност ових одредаба.

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

У прелазним и завршним одредбама је прописано да овај **Закон ступа на снагу 1. фебруара 2012. године**, а да престаје да важи ЗПП из 2004. године са новелама из 2009. године.

Такође је прописано да сви поступци који су започети пре 1. фебруара 2012. године спровешће се по одредбама ЗПП-а из 2004. године, а поступци који су покренути после 1. фебруара 2012. године спровешће

се по одредбама новог ЗПП-а. То значи да ће се једно време паралелно примењивати и стари и нови ЗПП.

Ако у поступку који је започет пре 1. фебруара 2012. године по жалби буде укинута пресуда односно решење којим се поступак окончава тада ће се поновни поступак спровести по одредбама новог закона.

ЗАКЉУЧАК

Нови Закон о парничном поступку је донет са циљем да се парнични поступак учини бржим, економичнијим и ефикаснијим. Начелно, нова законска решења дају основа за тврдњу да ће се парнични поступак убрзати и тиме остварити циљеви реформе. Међутим, поједина решења отварају одређена питања и дилеме да ли ће применом ових нових одредаба бити угрожени основни постулати остваривања правне заштите субјективних грађанских права у парничном поступку. Ту пре свега мислимо на достапљаност писмена и на вештачење. Пракса ће показати да ли су сва усвојена решења у новом закону оптимално постављена и да ли ће правни субјекти убудуће остваривати ажурније, ефикасније и правичније правну заштиту својих угрожених или повређених субјективних грађанских права.

IMPORTANT CHARACTERISTICS OF THE NEW LAW ON CIVIL PROCEDURE

Part II

Aleksandar Radovanov Ph. D.

Full professor and Head of the Civil Law Department of the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad

Summary

The second part provides a critical review and analysis of the new provisions in the Law on Civil Procedure relating to: preparation of the trial and the trial, court settlement, judgment and decision, ordinary and extraordinary remedies, special litigation and author's concluding remarks.

Keywords: litigation, procedural laws, the trial, court settlements, judgments, remedies, special litigation

Dr Milan Počuča,

docent na Pravnom fakultetu Univerziteta Privredna akademija Novi Sad

ZAJEDNIČKA IMOVINA SUPRUŽNIKA*

SAŽETAK: Zajednička imovina, između ostalog, predstavlja logičnu posledicu trajanja jednog braka. Da bi nastala nužno je postojanje činjenice zajednice života i rada supružnika u njoj. Prilikom izučavanja potrebno je napraviti razliku između pojma zajedničke imovine i pojma zajedničke svojine. U radu se razmatra pojam, nastanak, deoba, transformacija zajedničke imovine u posebnu i obrnuto i posledice koje proizilaze iz činjenice postojanja zajedničke imovine supružnika u braku i nakon prestanka braka. Sudska praksa naših sudova zasniva se na imperativnim normama Porodičnog zakona, a koju potkrepljuje i objašnjava praktičan život pravnog instituta zajedničke imovine u našem pravnom poretku. Vrednost zajedničke imovine, vreme i način na koji je supružnici stvaraju, njen imovinsko-pravni i nasledni karakter, nesumnjivo povećavaju značaj ovog pravnog pitanja.

Ključne reči: imovina, uslovi sticanja, karakter i transformacija imovine, uvećanje imovine, prihodi od zajedničke imovine, ugovor o doživotnom izdržavanju

1. Pojam zajedničke imovine

Pojam zajedničke imovine određen je članom 171. Porodičnog zakona. U ovoj zakonskoj odredbi se kaže: „Imovina koju su supružnici stekli u toku trajanja zajednice života u braku predstavlja njihovu zajedničku imovinu.” Zakon ne daje bliže određenje zajedničke imovine. Određuju je pravni pisci, pa

* Rad primljen: 04. 02. 2011. godine.

se uzima da je zajednička imovina ona čista vrednost, koja preostaje po odbitku zajedničkih dugova i posebne imovine od celokupne imovine supružnika. „Zajedničku imovinu možemo definisati kao skup stvarnih prava na neodređenim delovima pokretnih i nepokretnih stvari i obligacionih prava čiji iznos nije unapred određen.”¹ Subjekti zajedničke svojine (zajedničari) su supružnici i to kako iz punovažnog braka, tako iz nevažećeg braka.

Zajednička imovina supružnika je nužna posledica ravnopravnosti supružnika, potrebna radi održavanja i učvršćivanja braka. Pri njenom sticanju nije bitno da li je ovaj ili onaj predmet pribavio jedan ili drugi supružnik sredstvima stečenim samo svojim radom bez učešća drugog supružnika u radu na sticanju baš tog predmeta, niti da je neka stvar pravnim poslom preneti samo na jednog supružnika i ovaj upisan u javne knjige, kao i da je u zaključenju takvog posla učestvovao samo jedan supružnik ili oba, razumljivo ako se stvar kupuje novcem stečenim zajedničkim radom, već je važno koliko je ko pridoneo kod sticanja te imovine.

Inače, za sticanje zajedničke imovine nije potrebno da u tom pogledu postoji i volja bračnih drugova, već je odlučna jedino činjenica postojanja braka i činjenica rada, kada važi pretpostavka zajedničkog sticanja imovine, što jasno proizilazi iz odredbe čl. 171. Porodičnog zakona. „Svaki rad koji doprinosi stvaranju, uvećavanju ili održavanju imovine u braku priznaje se u zajednički uloženi rad u braku. Supružnici mogu raditi zajednički, a mogu i odvojeno. Stvar je dogovora i sporazuma supružnika na koji će način podeliti bračne i ostale obaveze u braku.”²

Što se pak tiče udela supružnika u zajedničkoj imovini, navedeni zakon uveo je oborivu pretpostavku o jednakosti udela u zajedničkoj imovini – čl. 180. st. 2, koju supružnik koji tvrdi da je njegov udeo veći može obarati u postupku sudske deobe dokazujući da je on ostvarivao veći prihod, starao se o deci i dr. – čl. 180. st. 3. Takođe, možemo kazati da za utvrđivanje udela u zajedničkoj tekovini u braku se cene doprinosi u radu za sve vreme bračne zajednice, pa se po pravilu utvrđuje jednaka visina udela bračnih drugova u svakoj zajedničkoj stečenoj stvari. „...Različita visina udela može se utvrditi na stvarima koje su stečene delomično radom a delomično ulaganjem posebne imovine.”³ Sudska praksa o ovom pitanju govori i na način da: „Zajednička imovina bračnih drugova zavisi od njihovog učestvovanja u sticanju sredstava”⁴ s tim da se: „Ne može uzeti da supruga nije doprinosila sticanju imovine u toku bračne

¹ Vidi: Počuča, Milan, *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija, Novi Sad, 2010, str. 313.

² Vidi: *Isto*, str. 311.

³ Vrhovni sud Vojvodine, Gzz 9/91 i rev.356/91 od 01.08.1991.

⁴ Vrhovni sud Srbije Rev. 2969/03.

zajednice samo zbog toga što nije bila zaposlena i što nije ostvarivala primanja u novcu, već se prilikom odlučivanja u udelima bračnih drugova u zajedničkoj imovini, moraju uzeti u obzir njena pomoć suprugu, koji je bio zaposlen, staranje o deci, vođenje domaćih poslova, staranje o imovini i drugi oblici rada i saradnje u upravljanju, održavanju i povećanju zajedničke imovine.”⁵ Odmah na početku važno je napomenuti da se materijalnopravne odredbe Porodičnog zakona primenjuju i na porodične odnose koji su nastali do dana početka primene ovog zakona, bez obzira na to kada je parnični postupak pokrenut. Dakle u ovom slučaju možemo govoriti o retroaktivnom važenju samog zakona.

2. Uslovi sticanja zajedničke imovine

Za sticanje zajedničke imovine, nužne su dve pretpostavke:

- a) bračna zajednica i
- b) sticanje (rad).

Zajednica života u braku počinje zaključenjem braka, a prestaje smrću, proglašenjem jednog bračnog druga umrlim, oglašavanjem braka ništavim i razvodom braka, kada prestaje i sticanje zajedničke imovine. Bračna zajednica pretpostavlja zajednički i faktički bračni život supružnika, njihovu emocionalnu i ekonomsku zajednicu, dakle zajedničko vođenje domaćinstva i zajedničko stanovanje. Po pravilu je tako. Međutim, ima slučajeva kad supružnici iz nekih razloga ne mogu ostvariti zajedničko stanovanje, pa i ako nisu razvedeni žive odvojeno, a za vreme odvojenosti može doći do sticanja od strane jednog ili oba supružnika. To su one životne situacije gde je odvojenost rezultat sporazuma supružnika, ekonomska zajednica nije prekinuta, kada postoji zajednica života kakvu ima u vidu čl. 171. Porodičnog zakona, pa činjenica odvojenog života nije odlučna u odnosu na sticanje zajedničke imovine, te se uzima da postoji zajednička imovina. Ovo stoga što u ovakvim životnim situacijama odvojeni život supružnika nimalo ne utiče na postojanje njihove ekonomske zajednice, jer oni i dalje sporazumno raspolažu stečenim zaradama i ove troše po prethodnom ili naknadnom međusobnom sporazumu, vrše zajednička ulaganja podizanjem građevinskih objekata, kupuju pokretnu i nepokretnu imovinu i sl.

Međutim, ekonomska zajednica kakvu ima u vidu Porodični zakon ne postoji, pa time ni zajednička imovina, ako su je supružnici sticali nakon poremećenih bračnih odnosa i trajnog prekida ekonomske zajednice, bez obzira što brak pravno postoji i nije razveden.

Ako između supružnika nije postojala zajednica života, odnosno ako su oni na nesumnjiv način manifestovali volju da prekinu zajednicu života i ako

⁵ Vrhovni sud Srbije, Rev. 925/85.

su živeli samostalno, onda imovina stečena u takvim uslovima ima karakter posebne imovine – „...iako je u momentu sticanja brak pravno postojao i bračni drugovi zajedno stanovali, ali se njihova ekonomska veza svodila samo na doprinos za izdržavanje bračnog druga i dece, kao i zajedničko snošenje stanarine i naknade za komunalne usluge.”⁶ Kratkotrajni prekid bračne zajednice kad je ona stvarno prekinuta, ne predstavlja okolnost koja dovodi do gubljenja karaktera zajedničke imovine za onu imovinu koju su supružnici stekli u braku. U praksi ima slučajeva da supružnici stiču dugi niz godina, razvedu se, pa nakon nekoliko meseci se ponovo sažive i ponovo zaključe brak, pa nastave npr. sa izgradnjom ranije započetog objekta i taj objekat dovrše nakon ponovnog stupanja u brak. Odvojenost za vreme 5–6 meseci, kako se uzima u sudskoj praksi, ne smatra se odvojenošću trajnijeg karaktera, koja bi imala uticaja na gubljenje svojinskih prava tužilje na imovini koja je stečena u toku trajanja braka.

Prema iznetom, faktički odvojeni život i prekid zajednice života su odlučne činjenice. Rasvetljavanje ovih činjenica je, naime, od odlučnog značaja za odgovor na pitanje da li neka imovina predstavlja zajedničku imovinu supružnika ili se radi o posebnoj imovini, jer kod faktički odvojenog života, zajednica života postoji, pa postoji mogućnost zajedničkog sticanja. Naprotiv, kada je u pitanju trajni prekid zajednice života, bilo iz kog razloga i bilo čijom krivicom, imovina koja se stekne u vreme takvog prekida, ne može biti zajednička imovina, već posebna imovina.

Imovina stečena za vreme trajanja zajednice ne postaje zajednička samo na osnovu zajedničkog života nego tek kada je stečena zajedničkim radom (izuzetno zajednička imovina postoji i bez rada, npr. prihod koji daje zajednička imovina u vidu zakupnine, kamate, plodova, poklon u vidu rada prilikom izgradnje učinjen od zajedničkih prijatelja i sl.). Potrebno je, dakle, da obe pretpostavke kumulativno postoje. Što se tiče rada kao pretpostavke sticanja zajedničke imovine, sam rad, ako bi se htela vršiti njegova preciznija klasifikacija, može se vršiti zajednički ili odvojeno, neposredno ili posredno. Zajednički rad npr. postoji kada bračni drugovi zajedno obavljaju poslove u poljoprivredi, ali i u situaciji kada jedan supružnik pomaže drugom u njegovom zanatu, radeći razne jednostavne poslove, nabavljajući materijale i prodavajući proizvode i sl. Pojedinačno ili odvojeno npr. kada jedan supružnik obavlja kakav zanat, a drugi radi na poslovima poljoprivrede. Zajednički i poseban rad supružnika je uvek neposredan rad jer se njime stiče zajednička imovina. Posredan rad postoji u situaciji kada jedan supružnik neposredno ne učestvuje u sticanju imovine svojim radom ali stvara uslove drugom supružniku da pribavlja imovinu. To je npr. supruga koja se stara o deci, vodi brigu o zajedničkom domaćinstvu,

⁶ Vrhovni sud BiH Gž. 1531/76 od 20. 06. 1977.

obavljajući sve poslove, brine se o ishrani i čistoći dece, a možda i o deci drugog supružnika ili roditeljima supružnika, ukazuje pažnju suprugu i deci. Neposredan rad postoji npr. „kada je kod gradnje kuće tužiteljica obavljala teške poslove, npr. mešala malter, dvorila zidare itd.”.

Što se tiče rada kao pretpostavke za sticanje zajedničke imovine, dolazi u obzir svaki oblik rada kojim se doprinosi sticanju zajedničke imovine kao i rad koji doprinosi održavanju stvari iz zajedničke imovine. To može biti rad žene domaćice, supružnika poljoprivrednika ili supružnika koji je u radnom odnosu, s tim da se ne može favorizovati jedan oblik rada u odnosu na drugi. Ocenjujući rad supružnika, sudska praksa se izjašnjavala: „Što se tiče doprinosa tužilje i pored toga što rad tužilje nije bio vezan neposredno za sticanje prihoda, to nije bilo od značaja za sticanje imovine, jer je tužilja obavljajući domaće radove, omogućila tuženom da se posveti svom poslu.” Porodica predstavlja zajednicu u kojoj postoji i podela rada, a time što je tužilja obavljala domaće radove omogućila je tuženom da od njih on bude rasterećen i da se posveti neposredno sticanju dohotka, koji unesen u zajednicu predstavlja zajedničku imovinu;⁷ „Rad domaćice koji se sastoji u vođenju domaćinstva i u odgoju dece može da bude faktor kod sticanja imovine ali taj rad mora imati bilo kakve veze i uticaj na tekovinu.”⁸ Zajednička imovina, kao što je naglašeno, može biti zajednička samo ako je stečena radom obaju bračnih drugova, ali ne i onda kada je stečena samo radom jednog bračnog druga dok je drugi bračni drug svoju zaradu trošio na opijanje, provode sa društvom, za izdržavanje druge žene i svog sina i sl.⁹ „Ukoliko se utvrdi da jedan bračni drug čitavu svoju zaradu troši na svoje potrebe, a drugi bračni drug iz svoje ušteđevine nabavlja stvari koje su potrebne za domaćinstvo, kupljene stvari pripadaju bračnom drugu koji ih je kupio (tužilja je radila u inostranstvu, dok je tuženi živeo u zemlji i svu svoju zaradu trošio na svoje potrebe).¹⁰

Razumljivo, prihodi i troškovi učinjeni za vreme trajanja bračne zajednice moraju se tretirati kao celina u parnici u kojoj se raspravlja o utvrđivanju i deobi zajedničke imovine stečene u braku. Pri tome u samom procesu koji se vodi pred nadležnim sudom: „Pravila procedure moraju biti prilagođena prirodni materijalnopravnog odnosa kako bi spor iz takvog odnosa mogao efikasno, zakonito i kvalitetno da se reši. Zato i jesu predviđena posebna pravila za reša-

⁷ Vrhovni sud Makedonije Rev. 1356/86 od 16. 12. 1986.

⁸ Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 403/63.

⁹ VSH, Gž. 836/80 od 04. 12. 1980.

¹⁰ Vrhovni sud Makedonije Rev. 1139/86 od 28. 10. 1986.

vanje sporova iz bračnih i porodičnopравnih odnosa, koja odstupaju od opštih pravila parničnog postupka.”¹¹

3. Karakter imovine kada je pravni posao zaključio jedan supružnik pre zaključenja braka, a izvršava se u toku trajanja braka

U praksi ima slučajeva da je izvesna imovina pribavljena pre zaključenja braka od strane samo jednog supružnika, ali da je kupovna cena isplaćena za vreme trajanja braka sredstvima oba supružnika. Postavilo bi se pitanje da li imovina kupljena pre zaključenja braka a isplaćena sredstvima oba supružnika za vreme trajanja braka ulazi u režim zajedničke imovine ili se radi o posebnoj imovini supružnika koji ju je pribavio pre zaključenja braka. Ako se pođe od određenja zakona da „zajedničku imovinu predstavlja imovina koju su supružnici stekli u toku braka”, tada bi odlučujući moment bio pravni osnov sticanja (*iustus titulus*). Ovako stečena imovina bi bila, dakle, posebna imovina supružnika koji ju je pribavio teretnim poslom kupoprodaje pre zaključenja braka, a drugi supružnik bi imao pravo na naknadu za svoj udeo u plaćanju kupovne cene. Tako se izjašnjava i sudska praksa, ali ne bezuslovno: „...Naime, zaključivanjem braka i otplaćivanjem kredita za kupljeni stan ne može se izvršiti transformacija prava svojine i ne može da deo stana pređe u zajedničku svojinu, bez obzira koliko je rata kredita u toku trajanja bračne zajednice isplaćeno iz zajedničkih sredstava bračnih drugova (...) ali ako je visina pojedinih rata tako velika da prelazi normalne troškove stanovanja, kada bračni drug može zahtevati da se za taj iznos poveća udeo u zajedničkoj imovini stečenoj za vreme trajanja braka ili, ako nema druge zajedničke imovine, da istakne obligaciono-pravni zahtev.”¹²

U ovakvim životnim situacijama za ocenu kategorije imovine bitno je, dakle, i kojim je sredstvima ta imovina stečena. Ako je zaključenjem braka isplaćen bitan deo cene moglo bi se tom supružniku dosuditi veći udeo u stvari. Međutim, ako je neznatan deo cene ostao neisplaćen mogla bi imovina u celini pripasti supružniku koji je ugovor zaključio pre zasnivanja bračne zajednice uz odgovarajuću naknadu drugom supružniku.

Jedna odluka vezano sa ovim, rešenje nalazi prema vremenu upisa svojine u javne knjige: „Ako je pre zaključenja braka, jedan bračni drug kupio stan na kredit, taj stan predstavlja zajedničku imovinu bračnih drugova, ukoliko je uknjižba prava svojine izvršena posle zaključenja braka, pod uslovom da su u

¹¹ Radovanov, Aleksandar, Počuča, Milan, *Bračni imovinski odnosi, Porodično procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija Novi Sad, 2010, str. 75.

¹² Vrhovni sud Makedonije Rev. 675/83 od 17. 01. 1984.

nabavci stana, otplati kredita učestvovala oba bračna druga.” Pravo svojine se ne stiče ugovorom (ugovor u našem pravu ima obligaciono, a ne translativno dejstvo), već upisom u javnu knjigu, što je naročito propisano u čl. 33. Zakona o osnovama svojinskopravnih odnosa¹³.

4. Karakter imovine kada je pravni posao zaključen u toku trajanja braka, a kupovnu cenu isplaćuje samo jedan supružnik po prestanku braka

U životu postoje i situacije kada je imovina pribavljena za vreme trajanja braka, a kupovnu cenu isplaćuje jedan supružnik posle trajnog prekida bračne zajednice ili razvoda braka. Načelno gledano, posle trajnog prekida bračne zajednice u principu ostaje pravo i obaveza oba supružnika da otplaćuju kupovnu cenu ili kredit srazmerno svome udelu u zajednički stečenoj imovini. Treba istaći da nijedan supružnik ne može onog drugog protiv njegove volje da isključi iz otplate kredita ili kupoprodajne cene, pa da otplaćeni kredit ili kupoprodajnu cenu računa samo kao svoj doprinos u sticanju imovine. Ako cena nije u celini isplaćena do prekida bračne zajednice, od volje supružnika zavisi da li će oni zajednički isplatiti ostatak cene, ili će to učiniti jedan od njih, što je od značaja za utvrđivanje veličine njihovih udela u sticanju. Ovaj deo cene, isplaćen samo od jednog bračnog druga po njihovom međusobnom sporazumu, predstavljaće njegov poseban doprinos u sticanju te stvari.

Ako sporazuma o otplati kupoprodajne cene ili otplati kredita među njima nema, pa je to učinio samo jedan supružnik, u zajednici stečena imovina ostaje u režimu zajedničke imovine. „Valja istaći da prestanak zajednice i razvod braka ne menjaju pravne odnose nastale iz zajedničke obaveze – ona strana koja je umesto druge isplatila dug sasvim ili delimično, ima u pravilu pravo da traži od druge strane da joj namiri ono što je bila dužna da čini, dakle obligacionopravni zahtev, jer se bez saglasne volje stranaka i mimo eventualne deobe ne menja samo po sebi stvarnopravni osnov sticanja.”¹⁴ U sudskoj praksi evidentirano je i drugačije rešenje za situaciju kada jedan od supružnika izbegava otplatu dugoročnog kredita za isplatu kuće posle prekida bračne zajednice ili izričito izjavi da ne želi da učestvuje u otplati kredita. „U konačnom obračunu suvlasničkog dela imovine zajednički stečene u braku, na bazi ličnog doprinosa svakog bračnog druga, mora doći do izražaja okolnost da jedan bračni drug sam isplaćuje dugoročni kredit za izgrađenu kuću, jer drugi nije

¹³ Vrhovni sud Srbije Rev. 1319/94 od 06. 04. 1994.

¹⁴ Vrhovni sud Hrvatske Rev-2744/82 od 11. 10. 1983.

prihvatio srazmerni deo duga kao pasivu nakon prestanka bračne zajednice.”¹⁵ „Ako bračni drug koji nije dužnik po kreditu izričito izjavi posle raskida bračne zajednice da ne želi da učestvuje u otplati kredita, deo kredita koji je otplatio bračni drug dužnik pri utvrđivanju udela smatraće se kao njegov poseban doprinos u sticanju te stvari i tada ovaj može da otplaćeni kredit računa samo kao svoj doprinos u sticanju.”¹⁶

Ovde moramo razjasniti i situaciju u kojoj se mogu naći supružnici u slučaju otkupa stana u toku trajanja braka od strane jednog supružnika koji je ujedno i nosilac stanarskog prava na stanu. „Kada je u toku trajanja bračne zajednice zaključen ugovor o otkupu stana iz društvene svojine od strane bračnog druga koji je bio nosilac stanarskog prava, tada taj bračni drug ne postaje isključivi vlasnik stana, već predmetni stan ulazi u režim zajedničke imovine bračnih drugova.”¹⁷

5. Upotreba sredstava zajedničke imovine po prestanku bračne zajednice

U životnoj situaciji kada jedan supružnik nakon dužeg prekida bračne zajednice ili posle razvoda braka, a pre deobe, neovlašćeno i samoinicijativno, u svoje ime i za svoj račun, raspolaže predmetom zajedničke imovine (novac upotrebi za kupovinu neke stvari, kupljeni građevinski materijal ugradi u objekat koji je njegova posebna imovina ili to učini sa materijalom koji potiče od objekta koji je zajednička svojina), postavlja se pitanje: kakva su prava oštećenog supružnika. Prema shvatanju sudske prakse: „Ne može se povećati suvlasnički udeo bračnog druga u zajednički stečenoj imovini radom u toku bračne zajednice, stoga što je drugi bračni drug neovlašćeno raspolagao u svoje ime i za svoj račun pojedinim stvarima iz zajedničke imovine pre deobe. U takvom slučaju, oštećeni bračni drug ima pravo samo na obligacioni zahtev po osnovu naknade štete odnosno neosnovanog obogaćenja”¹⁸: „...samo tražbeno pravo za svoj deo utrošenog novca u kupovini te stvari”¹⁹; „ne stiče pravo svojine na tu imovinu, već ima samo pravo da po osnovu sticanja ostvaruje pravo svojine na novčanim sredstvima”²⁰. Dakle, stvarno pravo pripada drugom supružniku, tj. onome koji je nakon prekida bračne zajednice izgradio ili pribavio kakvu stvar. „Kada jedan od bračnih drugova posle raskida bračne zajednice

¹⁵ Vrhovni sud BiH Gž. 552/69 od 09. 03. 1970.

¹⁶ Vrhovni sud Srbije, Gž. 3094/77 od 14. 03. 1978.

¹⁷ Okružni sud u Novom Sadu, Gž. 4046/o4 od 04. 02. 2005.

¹⁸ Vrhovni sud BiH Gž. 67/80 od 18. 04. 1980.

¹⁹ Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 698/69 od 30. 06. 1965.

²⁰ Vrhovni sud Srbije Rev. 2474/90 od 23. 10. 1990.

izgradi porodičnu stambenu zgradu ugrađivanjem nekih delova demontirane barake koja je bila u zajedničkoj svojini sa drugim bračnim drugom, onda na novosagrađenu zgradu stiže pravo vlasništva samo onaj bračni drug koji je sagradio zgradu.”²¹ Kao predmet zajedničke imovine uzimaju se, dakle, stvari i prava koja su postojala u trenutku prekida zajednice. Ako je predmet zajedničke imovine bio novac koji je utrošen za kupovinu određene stvari po prekidu bračne zajednice, to ona, pošto je kupljena po prekidu zajednice, ne može biti predmet, zajedničke imovine.

Ovakva rešenja su jedino i moguća, jer ne postoji zajednica života kao uslov sticanja zajedničke imovine.

6. Transformacija posebne imovine u zajedničku imovinu

Ako je tokom trajanja zajedničkog života u braku došlo do znatnog uvećanja vrednosti posebne imovine jednog supružnika, drugi supružnik ima pravo na udeo u toj imovini srazmerno svom doprinosu – čl. 170. st. 2. PZ.

To su one životne situacije kada je došlo do uvećanja vrednosti na posebnoj imovini u toku zajedničkog života rekonstrukcijom, dogradnjom, tako da je vrednost te imovine, odnosno objekta dvostruko uvećana, onda drugom bračnom drugu pripada pravo svojine u tom objektu koje odgovara njegovom doprinosu u povećanju vrednosti. Dakle, u ovom slučaju dolazi do transformacije posebne imovine u zajedničku, samo što se kod utvrđivanja udela uzima kao posebno učešće u tom objektu vrednost koja je bila pre uvećanja.

Ako adaptacijom vrednost objekta nije znatno uvećana, objekt ne gubi status odvojene imovine, a drugi supružnik ima tražbeno pravo za svoj doprinos u uvećanju vrednosti (čl. 170. st. 1. PZ).

„Kada su bračni drugovi zajednički u okviru bračne zajednice izvršili na kući koja je svojina jednoga bračnoga druga investicione radove kojima je vrednost kuće povećana za preko 100%, a sama kuća modifikovana i prilagođena savremenijem načinu korišćenja, drugom bračnom drugu pripada pravo svojine na delu te kuće koji odgovara njegovom doprinosu i u izvršenim radovima na kući”²²; „Kad bračni drugovi u toku trajanja bračne zajednice ulažu zajednička sredstva u posebnu imovinu jednog bračnog druga (adaptaciju postojeće kuće), tada drugi bračni drug u odnosu na tu imovinu ima stvarno-pravni zahtev samo ako su vrednošću uložениh zajedničkih sredstava ekonomski nastale važne promene u stanju i vrednosti te imovine pa ona sada u stvari pretstavlja novu imovinu koja je nastala zajedničkim radom u toku trajanja

²¹ Vrhovni sud Makedonije, Gž. 877/75.

²² Vrhovni sud Srbije – Odeljenje u Novom Sadu Gž. 897/64.

bračne zajednice. U protivnom, bračnom drugu pripada pravo samo na obligaciono-pravni zahtev²³.

7. Uvećanje vrednosti zajedničke imovine po prekidu zajednice

Ako je posle prestanka zajedničkog života u braku došlo do uvećanja vrednosti zajedničke imovine, svaki supružnik ima pravo na potraživanje u novcu odnosno pravo na udeo u uvećanoj vrednosti srazmerno svom doprinosu – čl. 175. PZ.

To su one životne situacije kada jedan supružnik po prekidu bračne zajednice ili smrti drugog supružnika izvrši izvesne radove na objektu zajedničke imovine, npr. izvođenje završnih zanatskih radova; ili jedan bračni drug bez pristanka drugog, koji je izašao iz zajednice izvrši adaptaciju objekta zajedničke imovine pa čak i dogradnju, to uvećanje vrednosti ne utiče na veličinu udela bračnih drugova u tom objektu, koji se imaju utvrditi prema stanju u trenutku prekida zajednice. Supružnik koji je izvršio uvećanje ima tražbeno pravo za ovo, sem ako među supružnicima nije postignut drugačiji sporazum. Tako je i u sudskoj praksi: „Kada nije sporno da su parničari kao bivši bračni drugovi suvlasnici predmetne porodične zgrade i da je tuženi bez pristanka tužilje izvršio izvesne opravke i dogradnju na predmetnoj zgradi koja nije poseban stan, onda prema pravnim pravilima imovinskog prava tužilac nema prava da od tužene traži da mu prizna veći deo od sadašnjeg na predmetnoj imovini, već ima samo pravo da od tužene traži novčanu naknadu za poboljšicu zajedničke imovine”²⁴, „Ulaganja jednog bračnog druga u zajedničku imovinu koja su izvršena nakon smrti drugog bračnog druga, ne utiču na veličinu udela bračnih drugova u zajedničkoj imovini već daju pravo na sticanje obligaciono-pravnog zahteva prema naslednicima drugog bračnog druga, osim ako je postojao drugačiji sporazum bračnih drugova o tome.”²⁵

8. Stvar uzeta na kredit ili zajam

Za utvrđivanje doprinosa supružnika u stricanju zajedničke imovine pribavljene sredstvima zajma ili kredita vrede ista pravila kao i za ostalu njihovu zajedničku imovinu, bez obzira da li se u svojstvu zajmoprimca ili nosioca kredita nalaze oba supružnika ili samo jedan od njih. Nije, dakle, odlučno koji je od supružnika uzeo zajam ili kredit. Otplata zajma ili kredita je samo jedan

²³ Vrhovni sud Hrvatske Gž. 1187/77 od 30. 05. 1978.

²⁴ Vrhovni sud Srbije Gž. 158/68 od 14. 05. 1968.

²⁵ Vrhovni sud Hrvatske Rev. 42/1987 od 19. 02. 1987.

od troškova i izdataka koji terete domaćinstvo supružnika, pa ga treba u tom svojstvu i posmatrati. Zato ni okolnost da je samo jedan od njih uzeo zajam ili kredit, pa čak i da je otplaćivan samo od njegove zarade, ne daje nikakav poseban karakter imovini pribavljenoj ovim sredstvima i to ne samo zato što zarada predstavlja zajedničku imovinu supružnika, već i zbog toga što se trošak otplate zajma ili kredita ne može tretirati odvojeno od ostalih troškova domaćinstva supružnika. Doduše, dugovi koji terete pojedinog supružnika a nastali su radi povećavanja i održavanja postojeće zajedničke imovine uzimaju se u obzir kod deobe te imovine, no to samo onda ako u času deobe još nisu podmireni.

Posle prekida zajednice života može jedan deo kredita ostati neotplaćen. U tom slučaju u obavezi prema zajmodavcu ostaje supružnik koji je zaključio ugovor o kreditu i on je dužan da isplati ostatak. Ovom isplatom ne povećava se njegovo stvarno pravo u stvari nabavljenoj putem kredita, ali on stiče pravo regresa prema bračnom drugu, jer je njihova međusobna obaveza srazmerna njihovim udelima u toj stvari. „Otplata kredita od strane jednog bračnog druga posle prestanka bračne zajednice koji je podignut za vreme trajanja braka radi izgradnje objekta, ne predstavlja njegov poseban doprinos u sticanju zajedničke imovine, pa njemu ne pripada pravo povećanja suvlasničkog udela u ovoj imovini, već samo pravo na naknadu isplaćenog kredita srazmerno suvlasničkom udelu drugog bračnog druga.”²⁶ Prestanak zajednice i razvod braka ne menjaju pravne odnose nastale iz zajedničke obaveze – ona strana koja je umesto druge isplatila dug sasvim ili delimično, ima u pravilu pravo da traži od druge strane da joj namiri ono što je bila dužna da čini, dakle obligaciono-pravni zahtev, jer se bez saglasne volje stranaka i mimo eventualne deobe ne menja samo po sebi stvarnopravni osnov sticanja²⁷. Ali „ako je bračni drug koji nije dužnik po kreditu izjavio izričito posle raskida bračne zajednice da ne želi da učestvuje u otplati kredita, deo kredita koji je otplatio bračni drug dužnik pri utvrđivanju udela smatraće se kao njegov poseban doprinos u sticanju te stvari i tada ovaj može da otplaćeni kredit računa samo kao svoj doprinos u sticanju”²⁸.

9. Predmet zajedničke imovine

Porodični zakon precizno ne određuje šta je predmet zajedničke imovine tj. koja stvarna i obligaciona prava čine predmet zajedničke svojine. Što se tiče stvarnih uzima se da su to: pravo zajedničke svojine, stvarne službenosti, zaloga, pravo etažne svojine. Što se tiče obligacionih prava to su potraživanja

²⁶ Vrhovni sud Srbije, Rev. 1138/87 od 09. 06. 1987.

²⁷ Vrhovni sud Hrvatske Rev-2744/82 od 11. 10. 1983.

²⁸ Vrhovni sud Srbije, Gž. 3094/77 od 14. 03. 1978.

supružnika prema trećim licima po različitim pravnim osnovima, npr. naknada za uništenu zajedničku imovinu ili umanjenja prihoda sa iste, naknada štete zbog delimične ili potpune nesposobnosti za rad, pravo sadržano u hartijama od vrednosti stečeno za vreme trajanja braka, kamata kao civilni plod na novac koji je stečen u toku trajanja bračne zajednice.

9.1. Zarada supružnika, ušteta od dnevnica i otpremnina

Prema zakonskoj definiciji zajedničke imovine, zajedničkom imovinom smatra se ona imovina koju su supružnici stekli radom. Prema tome, zarada supružnika, ušteta od dnevnica su rezultat njihovog rada.

Zarada prvenstveno služi za izdržavanje porodice, a tek kada se podmire potrebe porodice, eventualni višak može da posluži za sticanje imovine. Da bi se zarada smatrala zajedničkom imovinom, mora biti uneta u zajednicu. Zaradna a nenaplaćena zarada nije zajednička imovina supružnika. Zarada može poticati iz redovnog radnog odnosa, ali u pojam zarade ulaze i vanredna primanja, kao ona koja potiču od prekovremenog rada ili rada van radnog odnosa.

Ušteta od dnevnica od službenih putovanja u zemlji i inostranstvu predstavlja zajedničku imovinu bračnih drugova ako je ostvarena u vreme bračne zajednice.²⁹

Otpremnina koju je jedan bračni drug dobio prestankom rada (u inostranstvu ili zemlji), ulazi u bračnu tečevinu, jer je i ta otpremnina rezultat rada u toku bračne zajednice. „Otpremnina koju je jedan bračni drug primio prilikom prevođenja u penziju spada pod režim zajedničke imovine bračnih drugova i ne može se tretirati kao posebna imovina bračnog druga kome je otpremnina data, jer je otpremnina isplaćena po osnovu rada koji je taj bračni drug obavljao dok je trajao brak.³⁰

Sve što je od ovako dobijenog novca kupljeno ili izgrađeno za vreme trajanja bračne zajednice je zajednička imovina.

9.2. Imovina stečena na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju

Ugovor o doživotnom izdržavanju je teretni ugovor za davaoca izdržavanja, jer čuvanjem, negom i izdržavanjem primaoca izdržavanja, davalac ulaže svoj rad pomoću koga stiže imovinu. Imovina koju su supružnici stekli na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju u kome su se oboje obavezali na davanje izdržavanja, predstavlja njihovu zajedničku imovinu. Takođe i u slučaju kada se po ugovoru samo jedan bračni drug obavezao na davanje izdrža-

²⁹ Vrhovni sud Vojvodine, Rev. 303/89 od 05. 04. 1989.

³⁰ Vrhovni sud Srbije, Gž. 2488/75.

vanja, a oba supružnika su učestvovala u izdržavanju primaoca izdržavanja.³¹ Imovina stečena ugovorom o doživotnom izdržavanju za vreme trajanja braka smatra se zajedničkom imovinom bračnih drugova u smislu čl. 171. Porodičnog zakona, a o udelima bračnih drugova u sticanju te imovine, kao i druge imovine stečene radom u toku trajanja braka, u slučaju spora odlučuje sud u skladu sa odredbama zakona.³²

Doprinos u sticanju takve imovine ceni se prema dužini vremenskih perioda izvršavanja obaveza iz ugovora od strane svakog bračnog druga. Ako je jedan supružnik pružao izdržavanje primaocu izdržavanja mnogo kraće od drugog, njihov doprinos ne može biti jednak niti približno jednak. To nameće potrebu da se u toku parnice nesumnjivo utvrdi dužina perioda u kome su se u izvršenju ugovornih obaveza po ugovoru o doživotnom izdržavanju starala svaka od ugovornih strana, pa tek onda, uzimajući pojedinačno angažovanje svakoga od njih u ispunjenju ugovornih obaveza, da se utvrdi visina doprinosa u sticanju nepokretne imovine, koja je bila predmet ugovora o doživotnom izdržavanju.³³ „Prilikom utvrđivanja doprinosa supruge u sticanju tekovine kod ugovora o doživotnom izdržavanju treba uzeti u obzir činjenicu da li je tužilja bila stalno u zajednici sa primaocima izdržavanja, odnosno gde je bila u radnom odnosu, gde je živela, da li je snosila troškove sahrane primalaca izdržavanja, kao i materijalnu bazu.....”³⁴

9.3. Stvari koje isključivo služe za zadovoljenje ličnih potreba jednog bračnog druga

Do deobe zajedničke imovine najčešće dolazi posle prestanka braka i pred sudom, kada jedan od supružnika može staviti zahtev da se izdvoje stvari koje služe za njegovu ličnu upotrebu. To su odevni predmeti, obuća, nakit manje vrednosti i sl. Ove stvari su posebna imovina ako su stečene od imovine koja se smatra posebnom imovinom supružnika koji traži izdvajanje, ali i u slučaju ako su pribavljene zajedničkim radom u toku trajanja bračne zajednice, pa i kada kada su poklon od strane drugog supružnika, ali samo ako ne predstavljaju nesrazmerno veliku vrednost u odnosu na vrednost celokupne zajedničke imovine i u odnosu na vrednost stvari za ličnu upotrebu drugog supružnika (čl. 182. Porodičnog zakona). Kad se kaže u odnosu na celokupnu vrednost zajedničke imovine ima se u vidu ona imovina koja se dobija po odbitku dugova oba supružnika i posebne imovina svakog od njih. Ove stvari,

³¹ Vrhovni sud Srbije, Rev. 587/85.

³² Vrhovni sud Srbije, Rev. 87/79.

³³ Vrhovni sud Srbije, Gž. 513/01 od 21. 02. 2002.

³⁴ Okružni sud u Požarevcu Gž. 188/99 od 15. 02. 1999.

dakle, čine posebnu imovinu supružnika i ne ulaze u popis zajedničke imovine. U presudi Vrhovnog suda Jugoslavije Rev. 2756/64 od 12. 03. 1965. zauzet je stav da određena stvar (konkretno lovačka puška) „stečena zajedničkim radom bračnih drugova a namenjena isključivoj upotrebi jednog od njih, kad ne predstavlja veliku vrednost u odnosu na ostalu zajedničku imovinu, prilikom deobe ostavlja se bračnom drugu kome služi”.

9.4. Stvari supružnika za vršenje zanata i zanimanja

U isključivu (posebnu) imovinu jednom supružniku mogu pripasti stvari za vršenje zanata ili zanimanja sa računavanjem u njegov udeo. Vrednost ovih stvari ulazi u vrednost zajedničke imovine (čl. 184. Porodičnog zakona).

9.5. Imovina stečena igrom na sreću

Tokom trajanja bračne zajednice supružnici mogu praktikovati igru na sreću. Po čl. 172. Porodičnog zakona imovina stečena igrom na sreću u toku trajanja zajednice života u braku predstavlja zajedničku imovinu, osim ako supružnik koji je ostvario dobitak ne dokaže da je u igru uložio posebnu imovinu. „Dobici na sportskoj prognozi i lutriji predstavljaju posebnu imovinu ako su bračni drugovi izdvojili sporazumno izvesnu sumu novca za njihove posebne lične potrebe, pa je jedan od njih od takve sume kupio loz ili igrao na sportskoj prognozi. U protivnom ovi dobitci predstavljaju zajedničku imovinu bračnih drugova³⁵; „Stvari kupljene za vreme trajanja bračne zajednice koja je na sportskoj prognozi dobio jedan od bračnih drugova je zajednička imovina oba bračna druga ukoliko među njima nije strogo izdvojena izvesna suma novca za njihove posebne lične potrebe i od takve sume jedan od njih igrao na sportskoj prognozi”³⁶. Zakon je kod dobitaka stečenim igrom na sreću uveo pretpostavku da oni predstavljaju zajedničku imovinu supružnika, ali je dao mogućnost jednom supružniku da ovu pretpostavku obara time što će dokazati da je u igru uložio svoju posebnu imovinu.

9.6. Pokloni supružnicima za vreme trajanja braka

U zajedničku imovinu spadaju i pokloni dati u stvarima ili u drugim vrednostima povodom zaključenja braka i povodom drugih događaja u toku bračne zajednice na ime oba bračna druga. Udeo bračnih drugova u ovim po-

³⁵ Vrhovni sud Srbije, Gž. 2488/75 od 02. 03. 1976.

³⁶ *Isto.*

klonima je jednak. Ako se poklon sastoji u stvari koja po svojoj prirodi služi samo jednom bračnom drugu, onda je ta stvar posebna imovina.

Tokom trajanja bračne zajednice roditelji jednog ili oba supružnika mogu doprinosti besplatnim stanovanjem, besplatnom hranom, besplatnim čuvanjem i odevanjem dece. Doprinos roditelja jednog supružnika (besplatno stanovanje, besplatna hrana, besplatno čuvanje i odevanje dece) koji je dat upravo za tog supružnika uzima se kao doprinos tog supružnika u sticanju zajedničke imovine.³⁷ U praksi je čest slučaj da se pomoć bračnim drugovima čini prilikom podizanja građevinskih objekata od strane roditelja. U doprinos bračnog druga u sticanju zajedničke imovine uračunava se i vrednost rada roditelja bračnog druga i građevinskog materijala koji su mu dali roditelji radi izgradnje građevinskih objekata, jer se po normalnom toku stvari pretpostavlja da su time želeli da pomognu svome detetu³⁸, ali u slučaju spora prethodno treba izvesti načisto da li je tužiljin otac ovu vrednost poklonio samo tužilji kao svojoj kćeri ili parničarima kao tada bračnim drugovima.³⁹ „U spornoj imovini sadržan je i rad srodnika obeju parničnih stranaka, koji je obavljen besplatno kao pomoć, pa se ima smatrati darivanjem obema strankama ili samo jednom od njih, već prema volji pojedinog darodavca. Zato treba utvrditi koliko je pojedin od rođaka doprineo svojim radom i u čiju korist, pa se ovi delovi imaju pridodati delovima koje pojedina stranka ima na osnovu rada ili inače.”⁴⁰

Pomoć supružnicima tokom braka može doći od strane prijatelja jednog ili drugog supružnika i ta pomoć može biti u besplatnom radu ili u davanju materijala koji se ugrađuje, ili pak u davanju novca.

Ako je poklon prijatelja u vidu neposrednog i besplatnog rada, uzima se da je učinjen zajednici na jednake delove, jer je normalno uzeti da su te besplatne usluge učinjene u korist oba bračna druga i u nameri da se pomogne njihovo zajedničko domaćinstvo, a suprotno bi trebalo dokazati.⁴¹

U pogledu materijala i novca treba utvrditi kakva je bila prava volja darodavca.

9.7. Prihodi od zajedničke i posebne imovine kao zajednička imovina

Prihodi od zajedničke imovine bez obzira da li su stečeni radom ili na drugi način ulaze u sastav zajedničke imovine. To su npr. zakupnina, prinosi

³⁷ VSH, Rev. 969/86 od 17. juna 1986.

³⁸ Vrhovni sud Srbije, Rev. 736/85.

³⁹ Savezni vrhovni sud Gž. 10/57 od 22. 02. 1957.

⁴⁰ VSH, Gž. 1071/67 od 20. 07. 1967.

⁴¹ Vrhovni sud BiH, Gž. 47/67 od 12. 03. 1968.

od zajedničke imovine, kamata od štednih uloga koji su zajednička imovina, naknada za eksproprisanu nepokretnost zajedničke imovine, ušur od kazana za pečenje rakije, naknada za oštećenje predmeta zajedničke imovine, naknada za ustanovljenu službenost na teret nepokretnosti zajedničke imovine i dr.

Ukoliko su plodovi stečeni radom u toku braka, oni predstavljaju zajedničku imovinu bračnih drugova, makar je stvar od koje potiču plodovi isključivo vlasništvo jednog bračnog druga. Ova se postavka primenjuje na prirast od stoke i plodova zemljišta. Priplod od stoke, koji je jedan supružnik uneo u zajednicu, najčešće predstavlja zajedničku imovinu. Ovo stoga što u gajenju i podizanju priploda stoke učestvuju po pravilu oba supružnika: „Pravni odnos bračnih drugova u pogledu prava vlasništva domaće životinje ne može se razrešiti po pravnom pravilu koje određuje da plod pripada vlasniku matične stvari jer su životinje koje su predmet spora, čak i pod pretpostavkom da potiču od tuženikove krave, uzgojene zajedničkim radom u bračnoj zajednici, a tečevina u braku deli se razmerno doprinosu bračnih drugova.”⁴²

Treba istaći da priplod od domaće životinje nastaje tek odvajanjem – rađanjem. Ako je zajednica prekinuta pre odvajanja, drugi supružnik ne stiče pravo na priplod, već samo tražbeno pravo na povećanu vrednost stoke.

Plodovi kao prihod od zemlje najčešće nastaju obradom jednog ili oba supružnika. Plod odvajanjem ulazi u zajedničku imovinu supružnika.

Kada se prihod od imovine smatra zajedničkom imovinom, u sastav zajedničke imovine ne ulazi cela vrednost plodova posebne imovine, već se prethodno ima izvršiti izdvajanje na ime doprinosa materijalne baze – posebne imovine člana zajednice čije je zemljište bilo predmet obrađivanja. „Od prihoda iz posebne imovine treba prvo odbiti rentu, odnosno naknadu za korišćenje posebne imovine, koja pripada vlasniku, a ostali višak, koji je isključivo rezultat rada, ulazi u zajedničku imovinu.”⁴³

9.8. Namirnice i druge potrošne stvari

Kada jedan supružnik unese u bračnu zajednicu namirnice i druge potrošne stvari u vezi sa svojom obavezom da doprinosi održavanju porodice, ovako unete stvari ulaze u sastav zajedničke imovine, pa i kada su u trenutku unošenja predstavljale posebnu imovinu. Ako dođe do prekida zajednice, za ovako unete stvari, ako ne postoje u prirodi, ne može se tražiti naknada.⁴⁴

⁴² Vrhovni sud BiH, Gž. 715/75 od 27. 05. 1975.

⁴³ Savezni vrhovni sud Rev. 1372/59 od 04. 02. 1960. i Vrhovni sud AP Vojvodine, Gž. 800/58.

⁴⁴ *Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada*, Tom I, str. 121.

9.9. Pravo intelektualne svojine

Pravo korišćenja prava intelektualne svojine u toku zajednice života u braku predstavlja zajedničku imovinu – čl. 173. Porodičnog zakona.

9.10. Hartije od vrednosti

Imovinska prava koja potiču od hartije od vrednosti ulaze u zajedničku imovinu bez obzira da li glase na ime nekog bračnog druga, po naredbi ili na donosioca. Razume se, potrebno je ispunjenje uslova da je stečena prihodima od rada bračnih drugova, ili utroškom sredstava zajedničke imovine.

9.11. Pravo korišćenja grobnog mesta kao zajednička imovina

Zajedničku imovinu čine sva stvarna i tražbena prava. Uzima se, po nekim autorima, da stvarna prava podobna da uđu u režim zajedničke imovine su: pravo svojine, stvarne službnosti i zaloga, ali ne i pravo korišćenja grobnog mesta iako spada u krug stvarnih prava.

Razvedeni bračni drug jedino može imati pravo na naplatu novčanog potraživanja srazmerno vrednosti svog doprinosa u pogledu plaćanja za grobno mesto, ako je naknada za grobno mesto plaćena, odnosno dobijena uz naknadu.

Doprinos bračnih drugova ne može se izraziti kroz odgovarajući sukorisnički deo na samom grobnom mestu, niti se ovo pravo na bilo koji način može preneti na drugog supružnika, i to kako u toku trajanja braka tako i posle razvoda braka. Pravo korišćenja grobnog mesta je imovinsko pravo koje se gasi smrću nosioca prava.⁴⁵

9.12. Pomoćni objekti stečeni u toku trajanja bračne zajednice

Učesniku u sticanju zajedničke imovine ne može se priznati posebno pravo na onim građevinskim objektima koji ne predstavljaju posebnu građevinu, već pripadaju stambenoj, poslovnoj zgradi, dvorištu ili ulaze u sastav poljoprivrednog domaćinstva, kao što su klozet, obor, ograda, uzidana pumpa, golubarnik, živinarnik, staja i sl. Ovi pomoćni objekti u suštini povećavaju funkcionalnost glavnih objekata ili delova domaćinstva i dele njihovu sudbinu. Učesnik u sticanju ovih objekata može samo zahtevati isplatu naknade u novcu na ime svog doprinosa u sticanju. „U odnosu na spornu betonsku ogradu, gvozdenu kapiju i obor za svinje okružni sud je pogrešio kad je tužilji priznao pravo svojine na tim stvarima sa odedenim udelom. Ovo sa razloga što ove građevine, odnosno stvari, ne predstavljaju posebnu građevinu, nego

⁴⁵ Vrhovni sud Srbije, Rev. br. 1955/87.

samo pripadak stambenoj zgradi. Prema tome, tužilji se na ime njenog udela u sticanju ovih stvari može priznati samo tražbeno pravo.⁴⁶ „Sporedna stvar, pomoćna zgrada deli sudbinu glavne zgrade, glavnog stambenog objekta. Pod pomoćnim objektima podrazumevaju se oni građevinski objekti koji ne predstavljaju posebnu građevinu, već pripadaju stambenoj, poslovnoj zgradi, dvorištu ili ulaze u sastav poljoprivrednog domaćinstva. Pomoćni objekti povećavaju funkcionalnost glavnih objekata ili delova domaćinstva i dele njihovu sudbinu (klozet, obor, ograda, živinarnik, staja, garaža itd.). Pod zgradom se podrazumeva stambena, odnosno poslovna zgrada kao samostalan objekat u pogledu ekonomske namene, pomoćne zgrade smatraju se delom (pripatkom) stambene zgrade ili poljoprivrednog imanja u celini i u pravnom prometu dele sudbinu glavne stvari, ukoliko se drukčije ne ugovori.”⁴⁷

9.13. Pravo svojine na bespravno podignutom objektu u toku braka

Na građevinskom objektu podignutom u toku trajanja bračne zajednice može se utvrđivati pravo svojine po osnovu sticanja u bračnoj zajednici, pa supružnici, kao suvlasnici zgrade, imaju pravo korišćenja iste, kao i građevinskog zemljišta na kome se zgrada nalazi dok zgrada postoji, odnosno ne bude srušena kao bespravno podignuta.

ZAKLJUČAK

Zajednička imovina u braku predstavlja jednu pravnu celinu. Reguliše je Porodični zakon i Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa. Važno je napomenuti da Porodični zakon ima retroaktivno važenje u odnosu na materijalnopravne odredbe bračnog imovinskog prava, tako da se pomenute odredbe zakona primenjuju i na porodične odnose koji su nastali do dana početka primene ovog zakona, zbog čega je sud u parnicama radi utvrđenja udela u zajednički stečenoj imovini u braku u obavezi da prilikom presuđenja primeni odredbe bez obzira na to kada je parnični postupak pokrenut. Titulari prava na zajedničkoj imovini su supružnici. Udeli supružnika u zajedničkoj imovini nisu zakonom određeni, oni nemaju ni idealni ni realni deo zajedničke imovine. Zbog te očigledne razlike od bilo kog u pravu poznatog suvlasništva, pravo na zajedničku imovinu uživa posebnu pravnu zaštitu. Radi navedenog nijedan supružnik u braku ne može samostalno raspolagati svojim pravom

⁴⁶ Vrhovni sud Srbije Gž. 4376/76 od 18. 05. 1977.

⁴⁷ Vrhovni sud Srbije, Rev. 297/01 od 21. 02. 2002.

svojine nad zajedničkom imovinom. Za razliku od raspolaganja, zaštitu prava na zajedničkoj imovini može tražiti bilo koji od supružnika. Supružnici imaju zakonsko pravo deobe zajedničke imovine i to u braku ili nakon prestanka braka, sporazumno ili putem suda. Zakon je imperativno propisao načine deobe u pojedinim situacijama u odnosu na stvari čija se deoba zahteva. Kao što postoji pravo na zajedničku imovinu supružnika tako postoji i odgovornost za preuzete obaveze koja u imovinskopravnom smislu može proizilaziti iz zajedničke imovine supružnika. Radi se o solidarnoj odgovornosti supružnika, s tim da se veća pravna zaštita daje trećim licima u odnosu na supružnike kojima ostaje veća odgovornost.

LITERATURA

- Ilić, Tomislav, *Imovinski odnosi razvedenih supružnika*, „Sl.Glasnik”, Beograd, 1998.
- Janković, Milka, *Komentar o braku i porodičnim odnosima*, Privredna štampa, Beograd, 1981.
- Počuča, Milan, *Naknada nematerijalne štete zbog pretrpljenog straha*, Beograd, 2008.
- Počuča, Milan, *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija, Novi Sad, 2010.
- Radovanov, Aleksandar, Počuča, Milan, *Bračno imovinsko pravo, porodično procesno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija, Novi Sad, 2010.
- Sudžum, Rajko, *Imovinski odnosi bračnih drugova*, Institut za socijalnu politiku Beograd, Beograd, 1982.
- Vuković, Svetislav R., *Komentar porodičnog zakona*, Poslovni biro, Beograd, 2009.
- Aktuelna sudska praksa iz građansko-materijalnog prava*, priredio Radoslav Ćosić, Poslovni biro, Beograd, 1976.
- Vodič kroz sudske prakse u oblasti građanskog i upravnog prava*, priredio Tomislav Rančić.

JOINT PROPERTY OF SPOUSES

Milan Pocuca Ph.D.

Assistant professor at the University Business Academy, Novi Sad

S u m m a r y

The joint property among other things is a logical consequence of the duration of a marriage. Life together and work in marriage is a precondition for the joint property. During the study it is necessary to distinguish the concept of joint property and the notion of joint ownership. The paper discusses the concept, creation, division, transformation of joint property in the separate property and vice versa, and the consequences related to the joint

property of spouses in the marriage and after dissolution of marriage. The case law of our courts is based on the imperative provisions of the Family Law, which is supported and explained in the practical life of the legal concept of the joint property in our legal system. The value of joint property, the time and manner, in which the spouses create, its property and hereditary character, undoubtedly increase the importance of this legal issue.

Keywords: property, requirements for acquisition, the nature and transformation of assets, increase in property, income from joint property, the contract of lifelong care

Мр Горан Ракић,
судијски сарадник у Привредном суду у Зрењанину

ИНДИРЕКТНА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА У ОБЛАСТИ СТРАНИХ УЛАГАЊА*

САЖЕТАК: Међународно право у начелу не забрањује експропријацију имовине страних инвеститора, али предвиђа строге услове под којима се експропријација може спровести. Ови услови подразумевају постојање јавног интереса за такву меру, поступање по законом прописаној процедури, без дискриминације и обавезну исплату одговарајуће накнаде.

У савременом инвестиционом праву се сматра да експропријација постоји и када држава својим мерама онемогући инвеститора да користи своју имовину и стиче добит од ње, иако је инвеститор формално остао носилац права својине. Мере државе домаћина којима се проузрокује ефекат какав има и сама експропријација се обично називају индиректном или *de facto* експропријацијом.

Кључне речи: експропријација, индиректна експропријација, страна улагања

І. УВОД

Право државе да спроведе експропријацију произилази из њеног суверенитета. Услови и поступак за спровођење експропријације се по праву уређују законом. У нашем праву је ова област регулисана Законом о

* Рад примљен: 05. 09. 2011. године.

експропријацији.¹ Поред домаћих прописа правила о експропријацији су садржана и у бројним актима међународног права.² Разлози за доношење ових аката се огледају у потреби да се прецизно регулише деликатна ситуација која постоји у случајевима експропријације имовине страних држављана. Овај проблем је нарочито изражен у области страних улагања. Нормама међународног права се не оспорава могућност да државе изврше експропријацију имовине страних држављана, али се прецизно установљавају правила по којима оне то могу чинити. Државе, које уређују ова питања својим законодавством, предвиђајући услове и поступак за спровођење експропријације, најчешће уважавају међународне стандарде са циљем да обезбеде задовољавајући степен правне сигурности.³

Осим у законима и актима међународног права, одредбе о експропријацији су садржане и у великом броју билатералних уговора о страним улагањима. Србија је до сада закључила преко четрдесет оваквих споразума. Билатерални уговори садрже додатне гаранције инвеститорима, које се састоје у одређивању мера заштите од директне и индиректне експропријације, а обухватају услове за спровођење експропријације, којима се забрањује дискриминација, обавезује утврђивање постојања јавног интереса, исплата правичне накнаде и постојање прописаног поступка експропријације који је подложен судској контроли.⁴

Експропријацијом се сматра општим интересом мотивисано принудно одузимање или ограничење права својине власника непокретности уз правичну новчану накнаду (не мању од тржишне вредности ствари) или натуралну реституцију и обештећење, спроведено у управном или судском поступку.⁵

Експропријација је, као један од ризика за страна улагања, предмет проучавања инвестиционог права. Како се ради о ограничењу права страних улагача једностраним актом државе, овом проблему је посвећена нарочита пажња.

¹ Закон о експропријацији (*Службени гласник РС*, бр. 53/95, *Службени лист СРЈ*, бр. 16/2001 – одлука СУС и *Службени гласник РС*, бр. 20/2009).

² Види: Резолуција УН 1803 о сталном суверенитету над природним изворима из 1962. године (UN General Assembly Resolution 1803 on Permanent Sovereignty over Natural Resources), чл. 1 4; чл. 3; Смернице Светске банке о третману страних директних инвестиција (World Bank Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment), чл. 4; Предлог OECD-а о мултилатералном споразуму о инвестицијама из 1997. – MAI (OECD Multilateral Agreement on Investment), чл. 2; Конвенција о оснивању Мултилатералне агенције за гарантовање инвестиција из 1985. године (Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA), чл. 11.

³ Види: Драго Дивљак, *Једнострани акти државе и страна улагања*, у: *Правни живот*, бр. 11/2004, стр. 469–485.

⁴ Види: Rudolf Dolzer, Margrete Stevens, *Bilateral Investment Treaties*, 1st edition, The Hague, 1995, стр. 49.

⁵ *Лексикон грађанског права*, Београд, 1996, стр. 151.

Данас је формална експропријација имовине страних улагача ретка појава, не само због тога што се бројним споразумима и нормама међународног права одређују строги и рестриктивни услови за њену примену, већ и због тога што државе у тежњи да привуку стране улагаче избегавају мере, попут отвореног преузимања стране имовине, којима свакако угрожавају своју репутацију међу инвеститорима.⁶

II. ПОЈАМ ИНДИРЕКТНЕ ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ

У условима у којима је примена директне експропријације веома ограничена, а државе домаћини избегавају да је спроводе, индиректна експропријација је све чешћа појава.⁷ У типичним случајевима индиректне експропријације држава домаћин негира да спорне мере имају експропријаторни карактер и одбија исплату накнаде страном инвеститору.⁸

Индиректна или *de facto* експропријација се разликује од директне или формалне експропријације по томе што се не спроводи доношењем акта о експропријацији у законом предвиђеном поступку, већ на тај начин што држава домаћин предузима друге мере које инвеститора формално не лишавају права својине, али се по последицама које производе могу изједначити са формалном експропријацијом.⁹

Прецизан појам индиректне експропријације је тешко одредити. У теорији се још увек воде расправе, док се у арбитражним одлукама овај појам одређује према околностима конкретног случаја.¹⁰ Опште је прихваћен став да се мере којима се несумњиво угрожава страна имовина сматрају експропријацијом и да обавезују на исплату одговарајуће накнаде, чак и у случају када страни инвеститор формално остаје титулар права својине на предметној имовини.¹¹

⁶ Д. Дивљак, *Једносрани акти државе и страна улагања*, стр. 475.

⁷ Види: Jan Paulsson, Zachary Douglas, *Indirect Expropriation in Investment Treaty Arbitrations* in: Norbert Horn, (editor), *Arbitrating Foreign Investment Disputes*, The Hague, 2004, стр. 145.

⁸ Rudolf Dolzer, *Indirect Expropriation of Alien Property*, ICSID Review, Foreign Investment Law Journal, 1986, стр. 41.

⁹ Види: Anne Hoffmann, *Indirect Expropriation*, in: August Reinisch (editor), *Standards of Investment Protection*, Oxford University Press, 2008, стр. 151–170.

¹⁰ Види: Yves Fortier, Stephen Drymer, *Indirect Expropriation in the Law of International Investment: I know it when I see it, or Caveat Investor*, ICSID Review, Foreign Investment Law Journal 2004, стр. 293.

¹¹ Rudolf Dolzer, Cristoph Schreuer, *Principles of International Investment Law*, Oxford, 2008, стр. 93.

Билатерални и мултилатерални споразуми о страним улагањима готово без изузетка садрже одредбе о индиректној експропријацији.¹² У њима се индиректна експропријација одређује као мера којом се страни улагачи директно или индиректно лишавају имовине или као мера која има сличне ефекте, односно која производи слично дејство као експропријација.

За страног инвеститора нема суштинске разлике између ситуације у којој држава домаћин злоупотребом својих права преузме контролу над инвестицијом и ситуације у којој држава домаћин изричито изрази намеру да експроприше имовину.¹³ Стога, у погледу одговорности државе и њене обавезе да исплати одговарајућу накнаду, међународно право не прави разлику између директне и индиректне експропријације.¹⁴

Данас се у арбитражној пракси може наћи велики број случајева чији је предмет управо индиректна експропријација. Иако се индиректна експропријација може манифестовати на различите начине, у арбитражној пракси постоји јединствен став да у случају примене мера које имају дејство слично експропријацији, држава домаћин мора инвеститору исплатити накнаду.

Тако је у спору вођеним пред Међународним центром за решавање инвестиционих спорова (ICSID), због акта државе домаћина којим се укида статус слободне зоне у којој је пословао страни инвеститор, заузет јасан став да иако у конкретном случају није било формалног одузимања имовине, акт државе домаћина производи исте последице као и експропријација, због чега држава домаћин има обавезу да исплати накнаду.¹⁵ Према арбитражној одлуци укидање статуса слободне зоне принудило је инвеститора да обустави све пословне активности, чиме је он лишен могућности да управља својом инвестицијом и истовремено онемогућен у стицању профита, који би био остварен, да није донет акт о укидању слободне зоне. Стога се овај акт третира као мера која има ефекат попут мере одузимања или ограничења права својине.

У спору који се водио пред ICSID између „Middle East Cement Shipping” и Египта, поводом забране увоза у земљу домаћина, такође је утврђено постојање индиректне експропријације.¹⁶ Наиме, држава домаћин је

¹² Види: J. Paulsson, Z. Douglas, *нав. чланак*, стр. 145.

¹³ Види: OECD, *Indirect Expropriation and the Right to Regulate in International Investment Law*, Working Papers on International Investment, 2004/4, доступно на адреси: <http://www.oecd.org/dataoecd/22/54/33776546.pdf>

¹⁴ Michael Reisman, Robert Sloane, *Indirect Expropriation and its Valuation in the BIT Generation*, *British Year Book of International Law*, 2003, str. 115–121.

¹⁵ Goetz v. Burundi, Award, 10 February 1999, 15 *ICSID Review: Foreign Investment Law Journal*, 2000, стр. 457.

¹⁶ Middle East Cement Shipping v. Egypt, Award, 12. April 2002, 7 *ICSID Reports*, 2005, стр. 178.

донела акт о забрани увоза цемента на њену територију. Ова забрана је изазвала престанак пословања страног инвеститора, будући да се његова делатност састојала у увозу, ускладиштењу и дистрибуцији цемента у Египту. У арбитражној одлуци је закључено да се мере које спроводи држава, а чији је ефекат онемогућавање инвеститора да употребљава или стиче приходе од своје инвестиције, чак и када формално остаје титулар права својине, сматрају индиректном експропријацијом, те да нужно доводе до обавезе накнаде штете.

1. Критеријуми за утврђивање постојања индиректне експропријације

Узимајући у обзир да је индиректна експропријација сложена појава, која се може манифестовати на различите начине, поставља се питање како се у конкретном случају може са сигурношћу утврдити њено постојање.¹⁷ Према ставовима у арбитражној пракси, као и према критеријумима који су установљени у правној теорији, може се закључити да су за препознавање индиректне експропријације од кључног значаја економски ефекат државне мере на инвестицију и постојање фактичке контроле над инвестицијом.¹⁸

На индиректну експропријацију може указати постојање следећих околности које су изазване мером државе домаћина:¹⁹

- да је државна мера таква да се може оценити као неправична;
- да су права инвеститора толико ограничена, да је доведен у исти положај као да је извршена експропријација;
- да је инвеститор фактички лишен својинско-правних овлашћења;
- да су права инвеститора постала практично бескорисна;
- да су уведена таква ограничења због којих се имовина може сматрати одузетом;

¹⁷ Види: J.Paulsson, Z. Douglas, *нав. чланак*, стр. 145.

¹⁸ Goetz v. Burundi, Award, 10 February 1999, 15 *ICSID Review: Foreign Investment Law Journal*, 2000, стр. 457; Middle East Cement Shipping v. Egypt, Award, 12. April 2002, 7 *ICSID Reports*, 2005, стр. 178; Metalclad Corp. v. Mexico, Award, 30 August 2000, 5 *ICSID Reports*, стр. 209; CME v. Czech Republic, Partial Award, 13, Septembar 2001, 9 *ICSID Reports*, стр. 121; TECMED v. Mexico, Award, 29 May 2003, 43 *International Legal Materials*, 2004, стр. 133; RFCC v. Morocco, Award, 22 December 2003, 20 *ICSID Review: Foreign Investment Law Journal*, 2005, стр. 391; Tippetts, Abbett, McCarthy, Stratton v. TAMS-AFFA Consulting Eng. Of Iran, 6 *Iran-US Claims Tribunal Reports*, 1984, стр. 219; Biloune v. Ghana, Award on Jurisdiction, 27. October 1989, 95 *International Law Review* 1995, стр. 184; Wena v. Egypt, Award on Merits, 8 December 2000, 41 *International Law Review*, 2002, стр. 896; Santa Elena v. Costa Rica, Award, 17 February 2000, 39 *International Legal Materials*, 2000, стр. 317.

¹⁹ Y. Fortier, S. Drymer, *нав. чланак*, стр. 293–305.

- да се у целини или у значајној мери онемогућава стицање реално очекиване економске користи од инвестиције;
- ако се ускрати било који облик искоришћавања инвестиције;
- ако реализација инвестиције више није прихватљива;
- да инвеститор није задржао контролу над инвестицијом;
- да држава домаћин утиче на пословање компаније (одређује цену производа, куповину сировина, именује менаџмент...).

У случају *CMS v. Argentina*²⁰ арбитри су утврдили да није било индиректне експропријације када је Аргентина једнострано укинула претходно договорену тарифу за транспорт гаса услед економске кризе. Америчка компанија CMS је као тужилац, између осталог, тврдила да је укидањем тарифе Аргентина извршила индиректну експропријацију. Ова тврдња није прихваћена, иако је утврђено да је предметна мера имала значајан ефекат на пословање тужиоца. Кључно питање које су разматрали арбитри је да ли је инвеститор онемогућен у управљању инвестицијом. Утврђено је да је инвеститор имао контролу над инвестицијом и да држава домаћин не управља његовим свакодневним пословним активностима. Стога инвеститор има сва стварноправна овлашћења и пуну контролу над инвестицијом, те у конкретном случају не постоји индиректна експропријација.

У случају *Telenor v. Hungary*²¹ вођен је спор јер је уведен нови јавни приход, који се односио на све провајдере телекомуникационих услуга. Инвеститор, као тужилац, сматрао је да је тиме извршена индиректна експропријација. Арбитри су заузели став према којем је за постојање индиректне експропријације неопходно да утицај државне мере има такав интензитет који значајно утиче на вредност целокупне инвестиције. Према овој одлуци, повреда права мора у битној мери лишити инвеститора добити или могућности да управља инвестицијом да би се радило о индиректној експропријацији. Приликом утврђивања да ли се мера државе може сматрати индиректном експропријацијом, одлучујући фактори су интензитет и трајање ефеката такве мере. У конкретном случају, арбитри су сматрали да јавни приход који је додатно уведен нема довољан интензитет да би представљао индиректну експропријацију.²²

Данас је у арбитражној пракси начелно усвојен став да је пресудан критеријум за утврђивање постојања индиректне експропријације утицај државне мере на могућност власника имовине да своју имовину користи и њоме располаже. Ефекат који државна мера проузрокује је најзначајнији, а према појединим ауторима и једини критеријум за препознавање инди-

²⁰ *CMS v. Argentina*, Award, 12 May 2005, 44 *International Legal Materials*, 2005, стр. 1205.

²¹ *Telenor v. Hungary*, Award, 13. September 2006.

²² Види: J. Paulsson, Z. Douglas, *нав. чланак*, стр. 145.

ректне експропријације. Овакав приступ је у теорији инвестиционог права познат као „*sole effect doctrine*”.²³

2. „Creeping expropriation”

Као што се до сада може закључити, за постојање индиректне експропријације потребно је да државна мера има такав интензитет и временско трајање да инвеститора у битној мери лишава добити од инвестиције или могућности да управља својом инвестицијом. Међутим, може се десити да држава донесе низ мера од којих појединачно ниједна по свом дејству нема експропријаторни карактер према поменутиим критеријумима, али које кумулативно имају такав ефекат на имовину страног улагача да се њихова експропријаторност не може оспорити.²⁴

Оваква појава се сматра посебном врстом индиректне експропријације и назива се „*creeping expropriation*”.²⁵ Битна карактеристика ове врсте експропријације је доношење већег броја државних мера којима се проузрокује штета инвеститору. То практично значи да индиректна експропријација може бити извршена одједном, доношењем једне државне мере или у фазама, доношењем већег броја мера.²⁶

У арбитражној пракси су познати бројни случајеви овог облика индиректне експропријације.²⁷ У арбитражној одлуци у спору *Generation Ukraine v. Ukraine*²⁸ је наведено да је „*creeping expropriation*” облик индиректне експропријације за коју је карактеристично да држава домаћин доноси серију аката у току извесног временског периода, који заједно

²³ А. Hoffmann, *нав. чланак*, стр. 156.

²⁴ Види: М. Reisman, R. Sloane, *нав. чланак*, стр. 115–125; Campbell McLachlan, Laurence Shore, Matthew Weiniger, *International Investment Arbitration*, Oxford University Press, 2007, стр. 293.

²⁵ Термин *creeping expropriation* („*тиха*”, „*шупљајућа*” експропријација) се понегде у литератури користи и као синоним за индиректну експропријацију. Види: R. Dolzer, C. Schreuer, *нав. дело*, стр. 114; С. McLachlan, L. Shore, M. Weiniger, *нав. дело*, стр. 292–294; Предраг Цветковић, *Међународноправна заштитна страних инвестиција од некомерцијалних ризика*, докторска дисертација, Ниш, 2005, стр. 55.

²⁶ На опасност од „*creeping expropriation*” указао је UNCTAD у: *Series on Issues in International Investment Agreement, Taking of Property*, 2000, доступно на адреси: <http://www.unctad.org/en/docs/psiteiid15.en.pdf>.

²⁷ Biloune v. Ghana, 95 International Law Review, 1994, стр. 184; TECMED v. Mexico, Award, 29 May 2003, 43 International Legal Materials, 2004, стр. 133; Santa Elena v. Costa Rica, Award, 17 February 2000, 39 International Legal Materials, 2000, стр. 317.

²⁸ Generation Ukraine v. Ukraine, Award, 16 September 2003, 44 International Legal Materials, 2005, стр. 404.

проузрокују експропријаторни ефекат. Сваким новим актом држава додатно угрожава права инвеститора све до тренутка када су његова права у толикој мери ограничена, да се то сматра кршењем релевантних међународних стандарда заштите од експропријације.

У одлуци којом је окончан спор *Tradex v. Albania*²⁹ истакнут је значај кумулативног ефекта више државних мера. Изведен је закључак да ниједна појединачна мера државе домаћина на коју је упућивао тужилац, не може бити оквалификована као експропријација, али када се узму у обзир све наведене мере и процене њихови ефекти у својој укупности, могло би се закључити да експропријација заиста постоји.

Поступак који је вођен у случају *Siemens v. Argentina*³⁰ настао је као последица доношења низа државних аката који су довели до одлагања и престанка пословне делатности инвеститора. У одлуци је наведено да се „steering expropriation” односи на процес, који на крају има ефекат експропријације. Ако процес престане пре него што дође до настанка таквог ефекта, тада нема ни овог облика експропријације. У том случају не мора да значи да нема никаквих негативних ефеката. Иако неки акт може имати негативан ефекат, он сам по себи не мора представљати противправни акт. Међутим, доношење низа аката, од којих сваки у одређеној мери угрожава права инвеститора, представља својеврстан процес, који на крају по својим укупним ефектима свакако представља експропријацију.

На основу свега наведеног може се закључити да индиректна експропријација постоји у случају када држава онемогући инвеститора да управља својом инвестицијом или да стекне добит од ње, без обзира на то да ли такав ефекат настаје доношењем једног или више државних аката. Постојање индиректне експропријације се цени према свим околностима конкретног случаја. Сматра се да свака мера коју спроводи држава, а чији је ефекат онемогућавање инвеститора да употребљава или стиче приходе од своје инвестиције, чак и када он формално остаје титулар права својине, представља индиректну експропријацију.

Повреда права мора бити таква да у битној мери лишава инвеститора добити или могућности да управља инвестицијом. Приликом утврђивања да ли се мера државе може сматрати индиректном експропријацијом, одлучујући фактори су интензитет и трајање ефеката такве мере.

²⁹ *Tradex v. Albania*, Award, 29 April 1999, 14 ICSID Review: *Foreign Investment Law Journal*, 1999, стр. 197.

³⁰ *Siemens v. Argentina*, Award, 6 February 2007, наведено према: R. Dolzer, C. Schreuer, *нав. дело*, стр. 115.

INDIRECT EXPROPRIATION IN FOREIGN INVESTMENT

Goran Rakic,
Attorney at law from Zrenjanin

S u m m a r y

International law does not preclude host states from expropriating foreign investments provided certain conditions are met. These conditions are as follows: the taking of the investment for a public purpose, as provided by law, in a non-discriminatory manner and with compensation.

International law is clear that the seizure of legal title of property constitutes a compensable expropriation. Expropriation or deprivation of property could also occur through interference by a state in the use of that property or with the enjoyment of the benefits even where the property is not seized and the legal title to the property is not affected. The measures taken by the State which have a similar effect to expropriation are generally termed "indirect" or "de facto" expropriation.

Keywords: expropriation, indirect expropriation, foreign investments

Dr Ivan Čolović

HUMANISTIČKA MISAO SLOBODANA BELJANSKOG*

Drago mi je što, posle dvanaest godina, ponovo učestvujem u promociji jedne knjige Slobodana Beljanskog. Krajem 1999. promovisali smo dve njegove knjige. Jedna je bila *Poetika prava – Politika filozofije*, koju je objavila „Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića”, a druga *Pravo i iluzija*, objavljena u „Biblioteci XX vek”.

U međuvremenu je mnogo vode proteklo Dunavom, u Srbiji su se dogodile važne stvari, dogodila se smena vlasti, takozvana petooktobarska revolucija, ubijen je Zoran Đinđić, umro je Slobodan Milošević, u Hagu je suđeno ili se još sudi odgovornima za ratne zločine devedesetih, od pre nekoliko godina zemljom upravlja koalicija okupljena pod sloganom „za evropsku Srbiju”. Ali ništa od toga nije dovelo do pravih promena, do odlučnog zaokreta u srpskoj politici u odnosu na politiku devedesetih. Ambijent u kome se danas nalazimo u osnovi nije mnogo promenjen u odnosu na stanje pre dvadeset godina. Daleko smo od druge obale, kako u ovoj knjizi kaže Slobodan Beljanski.

Zbog toga, zbog te blokade, uglavnom samonametnute, zbog tog skoro nepromenjenog ambijenta u kome već dve decenije živimo, oni koji danas razmišljaju i pišu o prilikama u kojima se nalazimo u situaciji su da moraju ponovo da se bave skoro istim krugom problema koji su bili aktuelni i pre dvadeset godina. To važi i za ovu Slobodanovu knjigu. Ona se čita kao treći deo trilogije o istom vremenu i o istim temama kojima su posvećene druge dve ovde pomenute knjige: *Poetika prava* i *Pravo i iluzija*, mada su one objavljene još 1999. godine.

* Dana 5. decembra 2011. godine u Advokatskoj komori Vojvodine u Novom Sadu održana je promocija knjige dr Slobodana Beljanskog *Druga obala. Ogledi o zlu kulture i kulturi iskupljenja* (Peščanik, Beograd, 2011). Objavljujemo reč dr Ivana Čolovića i reč prof. dr Vesne Rakić Vodinelić na promociji knjige.

Nekoliko reči o *Drugoj obali*, o ovim, kako glasi podnaslov „Ogledima o zlu kulture i kulturi iskupljenja”. U ovoj prilici ja ću izdvojiti samo nekoliko autorovih teza, koje su privukle moju pažnju, bez pretenzije da to bude celovit prikaz knjige, jer svako ko je knjigu imao u rukama zna koliko je njen sadržaj bogat.

Ali, najpre nešto o Slobodanovoj erudiciji. Često se na ovakvim promocijama uzgred pohvali autorova erudicija, pa se prelazi na ono glavno. Međutim, kad je reč o erudiciji ovog našeg autora, ona je deo glavnog. Mislim na njegovu filozofsku i književnu erudiciju, koja mene – a verujem i druge njegove čitaoce – već godinama impresionira. Mene impresionira pre svega zbog toga što za Slobodana Beljanskog filozofija i književnost nisu područja u koja se on sklanja da bi predahnuo, da bi se odmorio od svog pravničkog posla i od svog društvenog angažmana. Ne. Slobodan u filozofiji i književnosti nalazi podlogu, nalazi oslonce za svoj ukupni rad, pa se može reći da ih on praktikuje i u svom pisanju i u svom javnom delovanju.

Na primer, kad pominje Aristotela, Platona, Monteskeja, Kanta, Huserla, Popera i mnoge druge filozofe, kad prevodi i analizira Eliota i Ezru Paunda, on to ne radi da bi pobegao od junaka naše stvarnosti. Pogledajte indeks imena, pa ćete tu, uz Aristotela i Platona i ostale filozofe, naći i Slobodana Miloševića i Ivicu Dačića i Slavicu Đukić Dejanović i Vojislava Koštunicu i Vuka Jeremića i Slobodana Samardžića... Dakle, ovi „Ogledi o zlu kulture i kulturi iskupljenja” nisu samo akademska rasprava, nego i pokušaj da se odgovori na jedno izuzeteno važno – ako ne i najvažnije – pitanje, na pitanje ovde aktuelno više od dvadeset godina – ako ne i mnogo duže. A to je pitanje kako iskoračiti iz političke tradicije koja čini da se u Srbiji vlast više temelji na kultu krvi i tla nego na poštovanju čoveka i na tome zasnovanim zakonima.

Da bi odgovorio na to pitanje, Slobodan Beljanski podvrgava iscrpnoj proverbi naša shvatanja kulture i opravdanost dosta rasprostranjenog uverenja da je u kulturi spas od svakog zla. Evo, ukratko, nekih rezultata ove njegove provere. Na prvom mestu, stoji autorovo upozorenje da kultura nije neka jedinstvena, homogena i monolitna oblast i, što je možda još važnije, tu je zaključak da kultura nije samo carstvo humanih vrednosti, carstvo dobra, da ona nije nekakvo neproblematično utočište od zala ovoga sveta, od nasilja, od varvarstva. A ona ima takvu reputaciju, budi, na primer, iluzornu nada da ćemo od zle politike moći da pobeđemo u kulturu.

Naprotiv, ima „zla u kulturi”, poručuje Beljanski. U njoj prebiva i duh Elektre, to jest duh slepe odanosti kultu predaka, duh iracionalnih sila, krvi i tla. Štaviše, Beljanski će reći i nešto skandalozno za dobronamerne, ali naivne ljubitelje kulture. Reći će da se zlo i rađa u kulturi, da zlo može ponići samo iz kulture.

To je zaključak pažljive analize nekih od najznačajnijih klasičnih i modernih filozofskih i socioloških ideja o kulturi i njenim vrednostima, ali i razmišljanja o našoj savremenoj kulturi. Uz rizik da pojednostavim njegovu argumentaciju, reći ću da Beljanski zlo posmatra ne kao prirodno, spontano ispoljavanje nagona, nego kao efekat određenog tipa socijalizacije, učenja, obuke, usmeravanja. A postoje društva, postoje ideologije, postoje politički programi, postoje mitovi, koji vaspitavaju za zlo, koji uče mržnji i nasilju.

Na nizu primera, Beljanski u ovoj knjizi pokazuje da su ovde u Srbiji već decenijama na delu takve ideologije, ideologije mržnje, ideologije poslušnosti i antihumanizma, ideje organske kulture. Najduže se on zadržao analizirajući ideju takozvane istorijske žrtve kod Dobrice Ćosića, ali i kod Marka Ristića, pokazujući da dva inače suprotstavljena ideološka tabora promovišu vrednosti kolektivizma nasuprot i na štetu pojedinca, odnosno poštovanja ljudskih prava.

Posebno se Slobodan u ovim oglecima bavi nacionalističkom ideologijom, koja je obnovljena i oživljena u postkomunističkom periodu, i na nacionalističkom shvatanju kulture. To je ono shvatanje u kome se kultura posmatra kao medijum takozvanog duha naroda, koji se nekad zvao rasom, a danas eufemistički nacionalnim ili etničkim identitetom. To je shvatanje kulture u kome je ona svedena na nacionalističku mistiku, gde kultura igra ulogu čuvara nacionalne supstance koju naši neprijatelji nastoje da unište, pa je kultura stalno u ratu, i sa svetom i sa unutrašnjim neprijateljima.

I ovde Beljanski ne ostaje na planu akademske, teorijske rasprave, nego se javlja kao kritičar sadašnjih prilika u Srbiji, osvrće se na razne poteze vlasti, na izjave političara. Tako će on čitaoca ove knjige podsetiti na jedan intervju u kome je pre dve godine nekadašnji premijer Koštunica govorio o evropskim integracijama Srbije. Izjavio je da Srbija ne treba da ulazi u EU, jer ni Norveška nije tamo, pa joj ništa ne fali. A na primedbu novinara da Norveška ima naftu, on je odgovorio: „Imamo nešto što je vredno kao ta norveška nafta – Kosovo.”

Ali, Beljanski ne ostavlja čitaoca svoje knjige bez izlaza, bez nade, ne završava se njegova knjiga upozorenjem da su koreni zla u kulturi. Jer, reći će on, u kulturi ima i dobra, odnosno postoje i kulture koje čoveka vaspitavaju za dobro. Jer ni dobro nije u čovekovoj prirodi, pa se o njemu on mora brinuti, odnosno mora ga kultivisati. Dakle, ne bojte se, ima spasa i on je zaista u kulturi, ali ne u bilo kojoj, nego u kulturi koju Slobodan Beljanski naziva kulturom iskupljenja.

U svom pledaoajeu za takvu kulturu, za kulturu dobra i iskupljenja, Slobodan Beljanski nastoji da rehabilituje, da spase i neke koncepte, neke ideje koje su totalitarne ideologije, a posebno nacionalizam, a posebno klerikalni nacionalizam, kompromitovale. Tako već reč iskupljenje – u podnaslovu knjige – pokazuje nameru autora da je ne prepusti nacionalističko-verskoj retorici.

Na sličan način on u ovoj knjizi govori i o takvim stvarima kao što su molitva i duša, koje su nam ovdašnji propagatori nacionalnog misticizma ogadili. Beljanski ih koristi kao deo humanističkog nasleđa, a ne kao teološke termine. On rehabilituje govor o molitvi i duši, pa se o njima može govoriti i u „Peščanik“-u, a ne samo u emisijama kakve su „Agape“ i „Duhovnici“.

Dakle, da zaključim, ovo je jedna retka knjiga, knjiga koja pokazuje da humanistička kultura – i u vreme kad se već govori o posthumanizmu – ostaje pouzdan osnov suočavanja sa stvarnošću i oslonac za razmišljanje o alternativama, o onome što Beljanski zove drugom obalom.

Prof. dr Vesna Rakić Vodinelić

OD ANIMULE DO VULGARIJE

Zapisi Slobodana Beljanskog uzimaju kulturu zla (autor obrazlaže i dosledno koristi pojam zlo kulture) kao objašnjenje za glavni predmet njegove obrade – a to je – pravna kultura zla ovde i danas, uključujući naročito pravno-politički napor da se zlo pravne kulture očuva, da se od njega makar ne bitno – ne odstupi.

Objašnjavajući kako i zašto je današnja Srbija zasnovala ono što naziva pravnim poretkom na negovanju, ne samo kulture, nego i samog kulta zla, Beljanski je u svojim esejima posegao za neubičajenom metodologijom i komparacijom. Objedinivši primere iz (lepe, ne pravne) književnosti, filozofske i politološke pristupe fenomenu društvenog i ljudskog zla, kao i neke savremene i istorijske pravne institute i njihovu interpretaciju, on uspešno objašnjava kako je i zašto bilo moguće zadržati iste one pravne zloupotrebe, iskrivljena tumačenja, nepravde i osporavanja vladavine prava u korist ideje državotvornosti i manifestovanja gole političke moći – i danas, ovde u Srbiji, posle jednog od političkih preokreta, početkom ovog veka – u vreme kad se verovalo da tako nešto neće biti moguće.

Savremeni pravni poredak, prema esejima Beljanskog, dominantno obeležavaju 1) kontinuitet kolektivnog negovanja plemenskog samosažaljevanja i tome inherentnog zla, 2) opravdavanje i odsustvo pravne, a naročito pravosudne reakcije na izazivanje rata, počinjavanje ratnih zločina, prisilno premeštanje ljudi i 3) „državotvornost“, tj. tajnovito i mistifikovano čuvanje „državnog razloga“ nasuprot priznavanju, uživanju i zaštiti ljudskih prava, nasuprot javnosti i vladavini prava nad politikom.

1) U prvom eseju ove knjige, Beljanski započinje svoju analizu tekstom pesme *Animula*, Tomasa Eliota (u sopstvenom prevodu). Naročit značaj za analizu imaju sledeći stihovi:

„Mašta joj je stvarnost i privid je java,
Privlače je karte, kraljevi i dame,
Sve što nimfe čine i posluga veli.
Uznesenu dušu sumnja utišava,
Iz trenu u tren zbunjuje i deli;
Iz dana u dan nalozi se množe
Da ne sme i može, da spozna i sluti
Da želi i da se lišava.”

Ljudski intelekt i duh, kaže Beljanski (str. 24) pušteni su u svet „buke i sjaja”, puni „energije i znatiželje”, a znatiželja je izvor ljudske radosti i saznanja. Ali ako znatiželja vodi u stradanje, kao ovde u *Animuli*, da li pesnika treba shvatiti tako da je to nužnost ili samo kobna slučajnost? Slobodan Beljanski je dao svoj odgovor (str. 29), ali on, nažalost, nije bio onaj um koji je presudno uticao na političko utemeljenje pravnog poretka danas i ovde. To je bio, ne samo po interpretaciji Beljanskog, jedan drugi *um* – da li sam po sebi, ili predstavljajući se kao ovlašćeni „istoriozofski” glasnogovornik srpske nacije. Dobrica Ćosić se ovde, sa punim osnovom određuje kao ličnost čiji je uticaj bio presudan na formiranje jednog tipa kulture u Srbiji (str. 66–80) – u eseju „Kultura i zlo”, deo: *Bespuće istorijskih ideala*. Taj tip kulture imao je presudan uticaj i na formulisanje savremene pravne kulture i to u najvišem pravnom aktu Srbije. Beljanski citira ključnu ideju tog *presudnog uticaja*: „Ako bi istorija sveta i mogla biti, kako misli Hegel, napredovanje u svesti i slobodi i time progresivno zadobijanje slobode za čoveka, onda bi istorija srpskog naroda pored napredovanja u slobodi mogla biti i napredovanje u samoosvešćivanju, odnosno u saznanju tragizma borenja za istorijske ideale” (D. Ćosić, *Jedan pristup istorijskom romanu*, u zbirci *Stvarno i moguće*, Rijeka, 1982, str. 185). Operacionalizacija „samoosvešćivanja” leži, dakle, u samosvojnoj nacionalnoj osobečnosti (posebnosti) i u tragičnosti borbe za nju. Na tragu ovakvih kulturnih ideja „Donošenje novog Ustava 2006. godine, iskorišćeno je za pravnu impostaciju ’kosovske svetinje’, slabljenje demokratskog karaktera javne vlasti i stvaranja novog tipa meta-konstitucionalne države, sa mnogim odlikama civilno-klerikalnog političkog sinkretizma, koji na sve puteve modernizacije postavlja ideološke kontrolne punktove” (Beljanski, str. 107). Ustav je, kazali su nam tada ustavotvorci, bilo neophodno doneti zbog pozicije Srbije u pregovorima o statusu Kosova, jer će, navodno, ta pozicija biti ojačana, ako se u Ustavu kaže da je Kosovo sastavni deo Srbije. Ali, ustav svake države je njen unilateralni akt,

pa kao takav ne obavezuje ni pravno, a ni politički međunarodne organizacije i druge države. Mogli smo do danas, verujem, naučiti da državne granice Srbije nisu bile određivane ustavima, već međunarodnim (mirovnim) ugovorima. Nespojivo je sa idejom prava verovati da se one ustavom mogu odbraniti. Dovoljan je zdrav razum da se pojmi kako ustav kao normativna forma ne može pomerati granice realnosti. Naša ustavna Preambula ne odražava osnovne konstitucionalne principe države i uživanja ljudskih prava, nego izgleda kao da se Ustav donosi samo radi tvrdnje da je Kosovo u sastavu Srbije, što je – blago je reći neuobičajena – već i neskriveno gubitnička pozicija. Drugim rečima: Preambula Ustava je još jedini preostali argument!

2) Sofoklova Elektra je „oličenje slepe odanosti kultu predaka i akcije zasnovane na iracionalnim silama, na mržnji i osveti” (Beljanski, str. 54), jedna od personalizovanih promotera kulture zla. Antitezu predstavlja hor, koji „upozorava Elektru da ne prelazi meru, da ne stvara nevolju u nevolji, da nauči da obuzdava gnev...” (Beljanski, str. 55). Pošto je zlo opravdano i podsticano *kulturom zla* već bilo počinjeno, pošto se dogodio sudski utvrđen genocid, povreda pravila i običaja rata, drugi ratni zločini, iz *kulture zla* radaju se druge „posebne” kulture: „kultura solidarnosti sa počinocima zločina”, „kultura zaborava”, „kultura nasilja”... (str. 58). Sve ove „kulture” su, veli Beljanski, pozivajući se na Radomira Konstantinovića, samo deo lukavstva, ne samo ljudi podvrgnutih zlu, nego i pribežište počinilaca zla (str. 62). Ali, samo jedno od objašnjenja jeste socijalizacija onih koji zlo nisu hteli, niti ih je u počinjavanju zla rukovodila samo mržnja i pokvareno htenje. Drugo objašnjenje jeste državno prihvatanje nasleđa zle prošlosti i njegovo pravno utemeljenje. Otuda države u čije ime su počinjeni ratni zločini nisu u svom pravnom poretku nalazile odgovore na potrebu procesuiranja i kažnjavanja ratnih zločinaca. Ili nisu uspevali da nađu „pravni osnov” za predaju okrivljenih Međunarodnom tribunalu u Hagu, ili u činjenju neprava drugima nisu pronalazili „elemente bića određenih krivičnih dela”. Sve inspirisani Novim srpskim legalizmom, čiji je utemeljivač Vojislav Koštunica. Taj legalizam – ne sme nas zavarati značenje reči – nije pravni, već politički fenomen. „Legalizam u postmiloševićevskoj Srbiji predstavlja praktično-političku poziciju koja insistira na neophodnosti poštovanja pravnih normi i procedura. Legalisti su oni koji sebe identifikuju kao braniocce prava u jednom političkom kontekstu u kome je pravo ugroženo praksama protivpravnog ponašanja, odnosno kršenjem važećih propisa. Posle ovog sledi važan autolegitimacijski korak: pozicija legalizma samoprepoznaje se u napetosti prema ’drugoj strani’, odnosno prema onim političkim snagama koje ne poštuju pravo... Prepoznavanje druge strane delo je samih legalista... Legalizam nije sadržajno prazna politička pozicija. Ali, ponavljam da njegov identitet nije određen insistiranjem na poštovanju prava. Ovu poziciju ne iden-

tifikuje pozitivan odnos prema pravu u obliku pravnog kontinuiteta i kritike bezakonja, već pre svega odnos prema ideologiji. Okrenuti prošlosti na način devetnaestovekovnog romantičarskog nacionalizma, legalisti su – verovatno protivno sopstvenim iskrenim intencijama – završili na pozicijama odbrane institucionalnog, pravnog i ideološkog nasleđa Miloševićevog resantimanskog nacionalizma” (N. Dimitrijević, *Srbija kao nedovršena država*, u *Reč*, br. 69, 15. 03. 2003, prema izvodu, pod naslovom „Kako iz bezdržavlja”, objavljenom u *Republici*, br. 314–315, 1–31. 08. 2003, str. 59). Ovoj oceni valja dodati još i opasku da se ideološki i politički kontinuitet o kojem je reč opaža i u delovima personalne strukture aktuelne vlasti, što se pripisuje pogodbama koje su neposredno prethodile 5. oktobru ili usledile u vremenu posle njega.

U ime legalizma u Srbiji nikad nije prihvaćena lustracija kao legitimna mera tranzicione pravde, a Beljanski nas opominje: „Manjak legaliteta lustracija nadoknađuje viškom legitimiteta. Ne smemo izgubiti iz vida da snaga legitimiteta nije bez uticaja na samo konstituisanje legaliteta” (str. 181).

3) Kulturni obrasci zla jesu jedan od osnova za konstituisanje gotovo isključivog „državotvornog” prava, prava zasnovanog na poimanju „državnog razloga” kao primarnog. A državni razlog u okvirima palanačkog mentaliteta uvek je povezan sa tajnovitošću i misterijom koja ne treba da bude dostupna prosečnim ljudima. Povlačeći liniju od često iskrivljanog značenja Platonove misli da vladar mora biti filozof, jer je jedino takav u stanju da čuva zakone i zadatke države, a ukazujući na zaborav koji neretko prekriva takođe Platonovu misao da je zakon ugovor putem koga ljudi jedni druge uveravaju u pravdu (Beljanski, str. 89), preko Karla Šmita i njegovih poklonika i kritičara, sve do mistifikacije države ovde i danas, Beljanski, u eseju „U zaklonu tajni”, objašnjava zbog čega u Srbiji nije došlo do otvaranja dosijea tajne (političke) policije. Država sakuplja i čuva tajne kao informativni arsenal za ucenjivanje onih koje želi da ima pod kontrolom, ili za obračun sa onima koje smatra svojim neprijateljima (Beljanski, str. 127). Ako se lojalnost državi smatra političkim idealom „državotvornog” koncepta pravnog poretka, onda znači da je strah od pružanja otpora zapravo poželjan, da pravni poredak počiva na osećanju nesigurnosti, jer je država jedini „gospodar tajni” te da su doušništvo, udvorištvo i licemerje vrline, a ne elementi kulture zla (Beljanski, str. 135). Moć države se tada zasniva na širenju nesigurnosti, a ne na vladavini prava, pa se politička moć, koja mora biti ograničena, preobražava u onnipotenciju.

Ovako je, ukratko, Slobodan Beljanski opisao put od *Annimule*, čiste duše, pune znatiželje i želje za saznavanjem do ovdašnje *Vulgarije*, izmišljene (?) zemlje XX veka. Radi se o zemlji iz dečjeg filma *Chitty Chitty Bang-Bang*, snimljenog prvobitno 1968, a ponovno 2002. godine. Iako je smeštena u eksterijer romantične alpske države, Vulgarijom, međutim, vlada okrutni i

bezobzirni bračni par okružen hiljadama slugu i telesnih gardista. Na ulicama nema dece koja se igraju, svi koji se mogu videti su smrknuti, mračni i distancirani. Nasmejana i razigrana deca koja su došla u posetu Vulgariji iz „normalnog” spoljašnjeg sveta, bivaju najpre omražena, a potom uhapšena i stavljena u dečiji zatvor. Da *Vulgarija* nije samo jedna od tema iz vremena hladnog rata, svedoče i neki istorijski spisi koji su se pojavili još u srednjem veku pod istim nazivima, ali drukčijeg sadržaja. Na primer: *Vulgaria* Viljema Hormana iz 1519, koja sadrži izreke o pitanjima običnog, svakodnevnog života, a one variraju između priznavanja „dobra” i „zla”, kao i *Vulgarija* Roberta Vittingtona iz 1520, koja predstavlja pohvalu Tomasu Moru, u tom delu prvi put nazvanim „čovekom za sva vremena”. No, autor, Vittington, naknadno se ipak priklonio moći Henrija VIII.

Na kraju, možda treba postaviti pitanje: kakav smisao ima argumentisanje prava uz pomoć književnosti i političke filozofije?

Na jednoj strani jesu (ili se bar očekuju) emocije, skladan ili zavodljiv narativ, naznačavanja, a ne uvek ekspliciranja, dok su na drugoj (tj. valjalo bi ih očekivati) – hladni razum, preciznost izlaganja na štetu stila, uzan prostor za različita tumačenja, sasvim sužen za suprotna. Ipak, pokazalo se da između prava i književnosti postoje brojne i značajne veze. Pravo i književnost se u doktrini predstavlja kao „pokret” koji se bavi izučavanjem književnih dela u čijem pripovedanju ili, tačnije, narativu (jer se pojam ne odnosi samo na prozu) je iskazan kakav pravni konflikt ili neka druga pravna intriga, ili samo pravna tema, odnosno samo pravni okvir. Osnovni cilj ovog učenja jeste osposobljavanje pravnika da bolje nego putem drugih pravnih disciplina (kakve su pravna retorika i argumentacija, na primer) stekne uvid u „prirodu prava”, u „suštinu prava” da bi tako razumeo čemu pravo služi ili, tačnije, čemu bi trebalo da služi. Pokret *pravo i književnost* ima za cilj da pravna nauka i nauka o književnosti uče jedna od druge i da se uzajamno koriste naučnim metodama koje su razvijene u pravnoj, odnosno u književnoj teoriji. Budući da su obe discipline narativne, učenje se, najpre, zasniva na razumevanju teksta – pravnog ili književnog. Pravna nauka će pokušati da iz teksta izvede ne samo jedno (pravno) značenje, već i druga značenja koja tekst može imati, a koja bi služila saznanju smisla prava. Sa druge strane, empirijski gledano, uočava se veliki broj tema koje su zajedničke i pravu i književnosti – krivica i nevinost, pravo i nepravo, pravda i nepravda, pokušaji definisanja istine, nepristrasnog pravosuđa, zločin, odgovornost, moralnost, legalnost itd. Teorijsko učenje o pravu i književnosti započelo je kao deo pravne nauke i to učenjem o *pravu u književnosti*, odnosno, kako je napred rečeno, učenjem o pravnim temama, konfliktima i intrigama koje su obrađene u literarnim delima, sa određenim ciljem. U kasnijoj obradi, uz pojam *pravo u književnosti*, nastaje i učenje o

pravu kao književnosti. Osnovne karakteristike pojma *prava u književnosti* sa-
stoje se u tvrdnji da književna dela, a posebno njihovi narativi koji iskazuju
pravni konflikt ili intrigu, služe pravniku kao putokaz saznanja „prirode” od-
nosno „suštine” prava. *Pravo kao književnost* u svojoj osnovi ima ideju da
pravni tekst treba tumačiti putem tehnika koje se koriste u književnoj kritici
da bi se, na taj način došlo ne samo do pravnog, nego i do drugih značenja
pravnog pravila. Pokret *pravo kao književnost* doživeo je i empirijsko prizna-
nje: hermeneutika, kao naučni metod iz oblasti književnosti, primenjena je u
pravnoj metodologiji.

Izgleda da, kad se ima kakav-takav uvid u naše savremeno pravo, argu-
mentacija sa stanovišta političke i pravne filozofije jedina i ima smisla, kao teo-
rijski pristup: inače, argumentisanje u okviru pozitivnog prava ima isti praktičan
domet kao i tumačenje *Vulgata – Vulgata Sixtina* naspram *Vulgatae Clementi-
nae*. A da to nema mnogo smisla pokazalo se, na primer, u stavovima Ustavnog
suda spram nekih odluka donesenih u toku tzv. reforme pravosuđa u Srbiji.

ОДЛУКЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ

ПОСТУПАК ОБЕЗБЕЂЕЊА – чл. 264. ст. 3. ЗАКОНА О ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

ОСНОВНИ СУД НИЈЕ НАДЛЕЖАН ЗА ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕДЛОГУ ИЗВРШНОГ ПОВЕРИОЦА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ А У ВЕЗИ СА ПОСТУПКОМ КОЈИ СЕ ВОДИ ПРЕД ОРГАНОМ УПРАВЕ ОПШТИНЕ.

Из образложења:

Из списка произилази да је извршни поверилац поднео предлог за одређивање привремене мере наводећи да је пред Градском управом за урбанизам општине у току поступак за поништај правноснажног решења о експропријацији ... којим су експроприсане катастарске парцеле ...

Првостепени суд је увидом у списе Градске управе за урбанизам утврдио да се пред тим органом води поступак ради поништаја правноснажних решења о експропријацији. Одлучујући о предлогу извршног повериоца, правилно првостепени суд налази да није надлежан за одлучивање о истом предлогу због чега исти одбацује. Наиме, одредбом чл. 264 ст. 3. Закона о извршном поступку предвиђено је да ако је поступак обезбеђења покренут истовремено или по покретању парничног односно другог поступка у коме се одлучује о основаности потраживања, чије се обезбеђење тражи, у поступку обезбеђења поступа и одлуке доноси суд односно други орган који одлучује о потраживању. У конкретном случају пред органом управе већ је покренут поступак у коме се одлучује о основаности потраживања повериоца, односно о поништају правноснажних решење о експропријацији, па је тај орган сходно цитираном пропису надлежан да одлучује и у поступку обезбеђења односно о предложеној привременој мери.

(Решење Основног суда у Чачку И број 939/11 од 15. јуна 2011. и решење Вишег суда у Чачку Гж. 574/11 од 18. августа 2011.)

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ – чл. 200. ЗОО

КАДА САОБРАЋАЈНА ПОЛИЦИЈА ПОДНЕСЕ ПРЕКРШАЈНУ ПРИЈАВУ ПРОТИВ ТУЖИОЦА, А ПРЕКРШАЈНИ ПОСТУПАК СЕ ОБУСТАВИ УСЛЕД ЗАСТАРЕЛОСТИ, ТАДА ТУЖИЛАЦ НЕМА ПРАВО НА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПРЕТРПЉЕНИХ ДУШЕВНИХ БОЛОВА ЗБОГ ПОВРЕДЕ ЧАСТИ И УГЛЕДА А СХОДНО чл. 200. ЗОО.

Из образложења:

Неоснована је жалба тужиоца изјављена против пресуде првостепеног суда којом је одбијен тужбени захтев тужиоца за исплату накнаде нематеријалне штете.

Доказима изведеним у току поступка је утврђено да је на погрешном месту тужилац паркирао своје путничко возило, саобраћајна полиција је на лицу места сачинила записник и поднета је прекршајна пријава против тужиоца, а који поступак је касније обустављен услед застарелости.

Другостепени суд налази да се наводима из жалбе тужиоца не може оспорити правилност и законитост ожалбене пресуде. Изведеним доказима није потврђен навод тужиоца да су службена лица МУП-а Србије поступала у намери да шиканирају или омаловажавају тужиоца тако да чињенични закључак да су службена лица поступала у оквиру и у складу са законским овлашћењима, да је њихов однос према тужиоцу приликом постављања одређених захтева који чини садржину радњи контроле саобраћаја, био коректан, искључује постојање противправности у поступању службених лица, а тиме се лишава и основа захтев за накнаду нематеријалне штете. Поред тога, не може се сматрати противправним односно незаконитим, поступање службених лица подношењем прекршајне пријаве имајући у виду пре свега доказане чињенице да је тужиочево возило у односу на обележени пешачки прелаз било погрешно паркирано.

(Пресуда Основног суда у Чачку П 663/10 од 1. марта 2011. и пресуда Вишег суда у Чачку Гж 755/11 од 21. септембра 2011.)

ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ – чл. 12. ЗПП

АКО СЕ ВОДИ ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК РАДИ НЕДОПУСТИВОСТИ ИЗВРШЕЊА НА СПОРНОМ СТАНУ, ТАДА СХОДНО чл. 12. ЗПП НИЈЕ ОД ЗНАЧАЈА ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ, ПРАВО ОТКУПА НА ТОМ СТАНУ И ВОЂЕЊЕ ВАНПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА.

Из образложења:

Побијаним решењем, прекинут је поступак у поменутој парници до правноснажног окончања ванпарничног поступка који се води пред Основним судом ... у предмету Р ...

Наиме, на предлог тужене као извршног повериоца у предмету И број... правноснажним решењем о извршењу одређено је извршење ради наплате новчаног потраживања продајом стана у власништву извршног дужника. По приговору тужилац је као треће лице истакло својинска овлашћења па је упућен на парницу како би доказао да је извршење на овом предмету недопуштено. Свој захтев у овој парници тужилац заснива на томе да је он био члан породичног домаћинства његове мајке, носиоца станарског права на спорном стану, по чијој смрти је као универзални наследник стекао и право на откуп стана, због чега води ванпарнични поступак пред тим судом ради доношења решења које би заменило Уговор о откупу стана а који поступак је прекинут до окончања парничног поступка.

Закључак првостепеног суда да има места прекиду поступка се не може прихватити прво са разлога што је наведени ванпарнични поступак такође прекинут и то до окончања овог парничног поступка, а потом и са разлога што правно питање које се решава у том ванпарничном поступку није претходно правно питање за решење овог спора. Наиме, да ли овде тужилац има право на откуп спорног стана је будућа неизвесна околност, док суд у овом поступку треба да одлучи да ли је извршење продајом напред описаног стана недопуштено, према постојећим околностима и постојећим правима странака на стану.

(Решење Основног суда у Ужицу П 1333/10 од 5. септембра 2011. и решење Вишег суда у Ужицу Гж 1546/11 од 19. октобра 2011.)

ОДБАЧАЈ ТУЖБЕ – чл. 103. ст. 4. ЗПП

КАДА СУД ТУЖИОЦУ ОСТАВИ РОК ОД 8 ДАНА РАДИ УРЕЂЕЊА ТУЖБЕ, А ПОД ПРЕТЊОМ ПРОПУШТАЊА, НАВЕДЕНИ РОК СЕ НЕ МОЖЕ ПРОДУЖИТИ НА ЗАХТЕВ СТРАНКЕ.

Из образложења:

Решењем првостепеног суда тужба тужиоца је одбачена.

Суштина жалбе се своди на то да је тужилац после пријема решења у коме је остављен рок за уређење тужбе тражио продужење рока јер је остављени рок кратак и да суд о таквом захтеву није одлучио и да су тужиоци странке са различитим местима пребивалишта.

Ови жалбени наводи не стоје јер је првостепени суд своју одлуку засновао на правилној примени ЗПП и утврдио да тужиоци по пријему решења којим им је наложено да уреде тужбу са јасним налогом и остављеним роком од 8 дана као довољни и да по налогу поступе, одбацио тужбу. Захтев тужиоца за продужење рока за уређење тужбе је доноше-

њем побијаног решења одбијен јер у току поступка странке морају поштовати процесну дисциплину, а судски рок који је остављен тужиоцима је разуман за поступање по налогу.

(Решење Основног суда у Ужицу П 2109/10 од 17. септембра 2010. и решење Вишег суда у Ужицу Гж 843/11 од 21. септембра 2011.)

ПОСТАВЉАЊЕ ПРИВРЕМЕНОГ ЗАСТУПНИКА **– чл. 79. ст. 2. т. 4. ЗПП И ОДБАЧАЈ ТУЖБЕ**

АКО ТУЖИЛАЦ НЕ ПОСТУПИ ПО НАЛОГУ СУДА ЗА УРЕЂЕЊЕ ТУЖБЕ И ПРЕДУЈМА ТРОШКОВА ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ПРИВРЕМЕНОГ ЗАСТУПНИКА ТУЖЕНИЦИМА КОЈИ ЖИВЕ У ИНОСТРАНСТВУ, ИМА МЕСТА ОДБАЧАЈУ ТУЖБЕ СХОДНО чл. 103. ст. 4. ЗПП.

Из образложења:

Првостепени суд је правилно поступио када је одбацио тужбу тужиоца налазећи да тужилац није поступио по налогу суда у остављеном року нити је предложио постављање привременог заступника, па је уз правилну примену чл. 103. ст. 4. ЗПП донео побијано решење.

Суштина жалбе се своди на то да је он навео податке онолико колико је био у могућности и да је у остављеном року објаснио зашто не може да поступи по налогу и да није предумио трошкове јер је лошег имовинског стања, па је у току поступка захтевао ослобађање од свих трошкова судског поступка, у чему суд није одлучио већ га је само ослободио од плаћања судских такси а не и осталих трошкова поступка.

Наиме, тужба као иницијални акт мора садржати податке наведене у чл. 187. ЗПП међу којима је и боравиште односно пребивалиште странака, а у чл. 79. ст. 2. т. 4. ЗПП је предвиђено на који начин ће се поступити у случају да се у току поступка покаже да је пребивалиште туженог непознато и да тужени нема пуномоћника и да се том лицу поставља привремени заступник са списка адвоката. Именовање адвоката за привременог заступника прати објављивање огласа у *Службеном гласнику* и преко огласне табле Суда а те радње прате одређене трошкове које је тужилац дужан да их предуми, и које суд не обезбеђује странкама. Како из садржине списа произилази да туженици дуже времена немају пријављено пребивалиште односно боравиште, а јединствени су супарничари, то је онда тужилац био дужан да обезбеди предумам и предложи постављање привременог заступника са листе адвоката.

(Решење Основног суда у Ужицу П 88/10 од 26. јануара 2011. и решење Вишег суда у Ужицу Гж 690/11 од 29. септембра 2011.)

ИЗВРШЕЊЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ – чл. 98–99. ЗАКОНА О ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

НЕМА ПРЕПРЕКА ДА СЕ СПРОВЕДЕ ИЗВРШЕЊЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ ИЗВРШНОГ ДУЖНИКА ИАКО ПОСТОЈИ НЕСРАЗМЕРА ИЗМЕЂУ ПОТРАЖИВАЊА ИЗВРШНОГ ПОВЕРИОЦА И ВРЕДНОСТИ НЕПОКРЕТНОСТИ.

Из образложења:

Указивање у жалби извршног дужника на несразмеру између потраживања извршног повериоца и вредности непокретности, чија се продаја тражи није од значаја за одлуку у овој правној ствари с обзиром да извршни дужник не нуди друго средство извршења, а поред тога постојање знатне несразмере између вредности непокретности и износа потраживања није разлог који спречава извршења већ даје могућност извршном дужнику да предложи да се извршење спроведе на другој непокретности или на другом средству извршења који су довољни за остварење намирена потраживања извршног повериоца.

(Решење Основног суда у Чачку И број 866/11 од 15. јула 2011. и решење Вишег суда у Чачку Гж 761/11 од 16. септембра 2011.)

ОДБАЧАЈ ТУЖБЕ КАО НЕУРЕДНЕ – чл. 103. ЗПП

АКО СЕ ТУЖБОМ ТРАЖИ УТВРЂЕЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ НА КУПЉЕНОМ СТАНУ, НЕМА МЕСТА ОДБАЧАЈУ ТУЖБЕ КАО НЕУРЕДНЕ СХОДНО чл. 103. ЗПП ЗБОГ ТОГА ШТО НИЈЕ ЗАХТЕВАНО И УТВРЂЕЊЕ ПРАВА КОРИШЋЕЊА НА ЗЕМЉИШТУ ПОД ЗГРАДОМ.

Из образложења:

Полазећи од чињенице да је тужбом коју је саставио адвокат тражена само својина на стану, а не и право коришћења земљишта под објектом које нужно прати судбину објекта, као и да уз тужбу није пружен доказ о земљишно-књижном власнику парцеле и објекта – спорних станова, првостепени суд одбацује тужбу тужиоца као неуредну.

Виши суд налази да се жалбом основано указује на погрешну примену материјалног права.

Предмет тужбеног захтева је утврђивање својине тужилаца а по основу уговора о продаји, на по једном стану. С обзиром да се тужбом тражи извршење уговора и стицање права својине на делу објекта по основу уговора иста се може поднети против друге уговорне стране како

су то тужиоци и учинили. У случају да суд у току поступка утврди да означени туженик није у обавези да трпи право и обавезу која представља предмет тражене судске заштите, то може бити од утицаја само на основаност тужбеног захтева – због недостатка пасивне легитимације, а не и на уредност тужбе.

Притом вођење спора ради утврђивања својине на стану по оцени овог суда није сметња за накнадно тражење права сукоришћења на земљишту под објектом.

(Решење Основног суда у Ужицу П 942/10 од 7. септембра 2011. и решење Вишег суда у Ужицу Гж 1526/11 од 19. октобра 2011.)

ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА – чл. 35. ст. 1. т. 1. и 6. ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ

ДА БИ СЕ ОТКАЗАО УГОВОР О ЗАКУПУ СТАНА ОД СТРАНЕ ЗАКУПОДАВЦА, МОРА ПРЕТХОДНО ДА СЕ ЗАКУПЦУ УПУТИ ОПОМЕНА У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ чл. 35. ст. 1. и 6. ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ.

Из образложења:

Доказима је у току поступка утврђено да је туженику додељен стан од стране тужиоца – Републике Србије – Министарства одбране, закључен је уговор о коришћењу стана, а критичног дана је Комисија тужиоца увиђајем установила да у предметном стану станује треће лице са породицом, а туженик је у Београду. Такође је утврђено да је туженик пружио медицинску документацију о свом лечењу и да због тога повремено борави у Београду, а тужилац због тога што је туженик спорни стан издао на коришћење трећим лицима, није му доставио опомену.

Апелациони суд налази да је у конкретном случају од посебног значаја чињеница да нису испуњени услови који дају закупадавцу право да откаже уговор о закупу стана сходно чл. 35. ст. 1. т. 1. Закона о становању којим је предвиђено да отказу уговора мора претходити опомена од стране закупадавца, па уколико и након тога носилац станарског права поступа супротно наведеној одредби, што тужилац није учинио, закључени уговор се може отказати. Овај суд је приликом одлучивања имао у виду и чињеницу да је туженик у току првостепеног поступка доставио доказе из којих произилази да се лечи у Београду на ВМА, истичући да је то разлог његове одсутности и привременог боравка у Београду.

(Пресуда Основног суда у Ужицу П 1050/10 од 17. јануара 2011. и пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 862/11 од 19. септембра 2011.)

НАПЛАТА ЗАКУПНИНЕ НА СТАНУ
– чл. 7. ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ

ДА БИ ТУЖИЛАЦ – ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ МОГЛО ДА ПОТРАЖУЈЕ НЕПЛАЋЕНУ ЗАКУПНИНУ НА ПРЕДМЕТНОМ СТАНУ СХОДНО ОДРЕДБИ чл. 7. ЗАКОНА О СТАНОВАЊУ, МОРА ДА ПРУЖИ ДОКАЗЕ ДА МУ ЈЕ ВЛАСНИК СТАНА ПОВЕРИО ВРШЕЊЕ НАПЛАТЕ.

Из образложења:

Доказима изведеним на расправама је утврђено да тужилац – јавно предузеће потражује неплаћену закупнину на спорном стану од туженика који је стан добио на чување од Републике Србије – МУП-а Србије на основу потврде, а није закључен уговором о закупу стана.

Правилно је првостепени суд применио материјално право налазећи да је тужбени захтев неоснован, да тужилац нема активну легитимацију. Тужилац није пружио доказ о томе да су му поверени послови од стране власника стана да врши обрачун и наплату закупнине и није власник стана, па се поставља питање у овом случају његове активне легитимације за потраживање закупнине у односу на туженог када нема својство власника нити овлашћеног предузећа за стамбене услуге од стране власника стана.

(Пресуда Основног суда у Ужицу П 2369/10 од 19. маја 2011. и решење Вишег суда у Ужицу Гж 1270/11 од 29. септембра 2011.)

ОДБАЧАЈ ТУЖБЕ КАО НЕДОЗВОЉЕНЕ – чл. 376. ст. 2. ЗПП

АКО ЈЕ СЛУЖБА ЗА КАТАСТАР НЕПОКРЕТНОСТИ ИЗВРШИЛА УПИС ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ НА ОДРЕЂЕНО ЛИЦЕ УСЛЕД ГРЕШКЕ, А ПРАВИ ВЛАСНИК НЕ ТРАЖИ БРИСАЊЕ УПИСА У РОКУ ОД ДВЕ ГОДИНЕ ОД ДАНА ИЗВРШЕНОГ УПИСА, ТАДА СЕ ТУЖБА ТУЖИОЦА ЗА БРИСАЊЕ ИМА ОДБАЦИТИ.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да је између тужиоца као продавца и првотуженог као купца закључен уговор о купопродаји који је оверен пред судом... Имајући у виду да је тужилац тужбом тражио да се изврши исправка незаконитог уписа тако што ће се на непокретности уместо уписаног имена, уписати тужилац, првостепени суд је одбио тужбени захтев као неоснован налазећи да тужилац у овој правној ствари није активно легитимисан за вођење овог поступка јер није доказао да је корисник наведене парцеле и власник куће која се на парцели налази.

Како је у конкретном случају протекао рок од две године од дана уписа који је извршен 2004. године, то надлежна служба за катастар непокретности није дужна да изврши исправку већ лице које сматра да је повређено у свом књижном праву. Значи, лице које је било уписано као ималац у катастру непокретности па је уместо њега уписано друго лице има право да поднесе тужбу за брисање у року од три месеца – субјективни рок или у року од две године – објективни рок од дана извршеног уписа сходно чл. 106е. и 106ж. Закона о државном премеру и катастру и уписима права на непокретностима.

Како тужилац није у року од две године од извршеног уписа то своје право искористио наступила је фикција апсолутне тачности података уписаних у катастар непокретности, те то представља разлог због кога се не може поступати по тужби, а не недостатак активне легитимације на страни тужиоца, па је првостепено решење, којим је одбијен тужбени захтев тужиоца преиначено тако да се укида пресуда првостепеног суда ... и одбацује се тужба тужиоца као недозвољена.

(Пресуда Основног суда у Ужицу П 224/10 од 1. јуна 2011. и решење Апелационог суда у Крагујевцу Гж 2156/11 од 12. септембра 2011.)

Приредио
Дражан Калаба,
заменик вишег јавног тужиоца у Чачку

SA SEDNICE UPRAVNOG ODBORA
održane 02. 03. 2012. godine

1. BARIŠIĆ ŽARKO (JMBG:0908978830015), diplomirani pravnik, rođen 09. 08. 1978. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Augusta Cesarca 18.

2. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika BARIŠIĆ ŽARKO, advokatski pripravnik kod Žigić Daneta, advokata u Novom Sadu, sa danom 01. 03. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

3. ŠOŠTARIĆ DUŠICA (JMBG:2310982815602), diplomirani pravnik, rođen 23. 10. 1982. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Branka Ćopića 3.

4. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika ŠOŠTARIĆ DUŠICA, advokatski pripravnik kod Marović Željka, advokata u Novom Sadu, sa danom 01. 03. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

5. GLAVAŠEVIĆ NIKOLA (JMBG:1706982890016), diplomirani pravnik, rođen 17. 06. 1982. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Sremskoj Mitrovici, Kralja Petra Prvog 89.

6. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika GLAVAŠEVIĆ NIKOLA, advokatski pripravnik kod Glavašević Drage, advokata u Sremskoj Mitrovici, sa danom 01. 03. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

7. RAJAKOVIĆ RADINA (JMBG:2307984798410), diplomirani pravnik, rođena 23. 07. 1984. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Sremskoj Mitrovici, Trg Svetog Dimitrija 29.

8. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika RAJAKOVIĆ RADINA, advokatski pripravnik kod Grujičić Dragoja, advokata u Sremskoj Mitrovici, sa danom 01. 03. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

9. KOSANOVIĆ ZRILIĆ BOJANA (JMBG:2603983805063), diplomirani pravnik, rođena 26. 03. 1983. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Sremskoj Mitrovici, Trg vojvodanskih brigada bb, lokal 4.

10. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika KOSANOVIĆ ZRILIĆ BOJANA, advokatski pripravnik kod Karan Slavoljuba, advokata u Sremskoj Mitrovici, sa danom 01. 03. 2012. godine zbog upisa u Imenik advokata ove Komore.

11. GRBIĆ NIKOLA (JMBG:1007983800007), diplomirani pravnik, rođen 10. 07. 1983. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Maksima Gorkog 44/III.

12. ĐURIČIĆ VLADIMIR (JMBG:0812981710317), diplomirani pravnik, rođen 08. 12. 1981. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Rumi, Glavna 176, PTC «Atrijum», prvi sprat, LS 7.

13. VRŠKA BORIS (JMBG:1207976880045), diplomirani pravnik, rođen 12. 07. 1976. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Staroj Pazovi, Ćirila i Metodija 24.

14. LATKOVIĆ MARKO (JMBG:1503983850001), diplomirani pravnik, rođen 15. 03. 1983. godine UPISUJE SE 02. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine, sa sedištem advokatske kancelarije u Zrenjaninu, Gundulićeva 2.

15. JOKIĆ MILICA (JMBG:1006953805016), diplomirani pravnik, rođena 10. 06. 1953. godine UPISUJE SE 12. 03. 2012. godine u Imenik advokata Advokatske komore Vojvodine kao penzioner, sa sedištem advokatske kancelarije u Novom Sadu, Teodora Pavlovića 39.

16. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu SIMOVIĆ NATAŠA, rođena 30. 04. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Marović Željka, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

17. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu AĆIMOVIĆ SANDRA, rođena 05. 12. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Tatić Branka, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

18. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu JOVANOVIĆ JELENA, rođena 04. 02. 1979. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Štajner Borisa, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

19. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu STOJANOVIĆ MAJA, rođena 08. 05. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Radovanović Branimira, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

20. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu PETROVIĆ SANJA, rođena 31. 07. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Blešić Špire, advokata u Futogu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

21. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu ĐUKIĆ VEDRAN, rođen 19. 06. 1986. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Rakić Domazetović Mirne, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

22. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BLITVIN ALEKSANDAR, rođen 06. 08. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Vavić Horović Aleksandre, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

23. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu MASALOVIĆ STANISAV, rođen 03. 04. 1983. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Bordoški Milana, advokata u Novom Sadu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

24. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu SIMJANOVSKI TIJANA, rođena 08. 10. 1979. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Kunić Miodraga, advokata u Subotici, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

25. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu JOVANAC DUŠICA, rođena 10. 04. 1985. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Jasić Rodoljuba, advokata u Opovu, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

26. UPISUJE SE u Imenik advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine u Novom Sadu BOŽOVIĆ RODOLJUB, rođen 27. 05. 1976. godine, na advokatsko-pripravničku vežbu kod Radulović Ž. Dragana, advokata u Sremskoj Mitrovici, dana 02. 03. 2012. godine, u trajanju od dve godine.

27. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine KORDIĆ NADA, advokat u Novom Sadu sa danom 03. 02. 2012. godine, na lični zahtev.

– Gnatenko Andrić Tatjana, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Kordić Nade.

28. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine RATKELIĆ GORANA, advokat u Sremskoj Mitrovici sa danom 04. 03. 2012. godine, zbog zasnivanja radnog odnosa.

– Radulović Ž. Dragan, advokat u Sremskoj Mitrovici, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Ratkelić Gorane.

29. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine PAUNOVIĆ DRAGUTIN, advokat u Beloj Crkvi sa danom 02. 03. 2012. godine, na lični zahtev.

– Okuka Zoran, advokat u Beloj Crkvi, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Paunović Dragutina.

30. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine GLEDOVIĆ ARSO, advokat u Indiji sa danom 21. 02. 2012. godine, usled smrti.

– Mr Jasika Nikola, advokat u Indiji, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Gledović Arsa.

31. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine MIHAJLOV VERA, advokat u Novom Sadu sa danom 09. 03. 2012. godine, na lični zahtev.

– Imenovana i nakon brisanja iz Imenika zadržava članstvo u Posmrtnom fondu Advokatske komore Vojvodine.

– Ivanović Nebojša, advokat u Novom Sadu, postavlja se za preuzimatelja advokatske kancelarije Mihajlov Vere.

32. KRIČKOVIĆ ZDENKI, advokatu u Novom Sadu, ukida se privremena mera zabrane obavljanja advokatske delatnosti počev od 02. marta 2012. godine, usled prestanka razloga zbog kojih je određena privremena mera.

– Keserić Siniša, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika Kričković Zdenke, advokata u Novom Sadu.

33. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine KRIČKOVIĆ ZDENKA, advokat u Novom Sadu sa danom 02. 03. 2012. godine, zbog preseljenja advokatske kancelarije na teritoriju Advokatske komore Beograda.

34. BRIŠE SE iz Imenika advokata Advokatske komore Vojvodine JOKIĆ MILICA, advokat u Novom Sadu sa danom 02. 03. 2012. godine, zbog penzionisanja.

35. BRIŠE SE iz Imenika advokatskih pripravnika Advokatske komore Vojvodine MATOVIĆ NIKOLA, advokatski pripravnik u Novom Sadu, na advokatsko-pripravničkoj vežbi kod Šijan Nikole, advokata u Novom Sadu, sa danom 14. 02. 2012. godine.

36. UZIMA SE NA ZNANJE da SLADOJEVIĆ JELENI, advokatu u Novom Sadu, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 06. 02. 2012. do 04. 02. 2013. godine.

– Vuletić Jelena, advokat u Novom Sadu, određuje se za privremenog zamenika.

37. UZIMA SE NA ZNANJE da TRABAK EDITI, advokatu u Bačkoj Palanci, privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom zbog porodijskog odsustva i odsustva radi nege deteta, od 13. 02. 2012. do 11. 02. 2013. godine.

– Jović Nikola, advokat u Bačkoj Palanci, određuje se za privremenog zamenika.

38. UZIMA SE NA ZNANJE da je IVKOVIĆ DUŠAN, advokat u Novom Sadu, nastavio sa radom dana 04. 02. 2012. godine, nakon što mu je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom.

– Pavlović Slavica, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

39. UZIMA SE NA ZNANJE da je MILIDRAGOVIĆ BILJANA, advokat u Novom Sadu, nastavila sa radom dana 17. 02. 2012. godine, nakon što joj je privremeno bilo prestalo pravo na bavljenje advokaturom.

– Kitanović Bašić Branislava, advokat u Novom Sadu, razrešava se dužnosti privremenog zamenika.

40. UZIMA SE NA ZNANJE da je Lukić Svetlana, advokat u Zrenjaninu promenila prezime, koje sada glasi **Marjanović**.

41. UZIMA SE NA ZNANJE da je VULETIĆ GORAN, advokatski pripravnik u Novom Sadu, prekinuo advokatsko-pripravničku vežbu kod Ćurčić Dragoslava, advokata u Novom Sadu dana 31. 01. 2012. godine, te da istu nastavlja kod Babić Nikoline, advokata u Novom Sadu dana 01. 02. 2012. godine.

42. UZIMA SE NA ZNANJE da je MIHAJLOVSKI MLADEN, advokatski pripravnik u Novom Sadu, prekinuo advokatsko-pripravničku vežbu kod Ratković Vlatka, advokata u Novom Sadu dana 31. 01. 2012. godine, te da istu nastavlja kod Aleksić dr Nemanje, advokata u Novom Sadu dana 01. 02. 2012. godine.

43. UZIMA SE NA ZNANJE da je RAKIĆ TAMARA, advokatski pripravnik u Temerinu, prekinula advokatsko-pripravničku vežbu kod Đurđev Dušana, advokata u Temerinu dana 01. 03. 2012. godine, te da istu nastavlja kod Kupres Slađane, advokata u Novom Sadu dana 02. 03. 2012. godine.

44. UZIMA SE NA ZNANJE da je BAJIĆ GORDANA, advokat u Zrenjaninu, preselila sedište svoje advokatske kancelarije u Novi Sad, Maksima Gorkog 44/3, počev od 22. 02. 2012. godine.

45. UZIMA SE NA ZNANJE da je ČOLIĆ DRAGAN, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Radnička 10/1, počev od 28. 02. 2012. godine.

46. UZIMA SE NA ZNANJE da je ROŠU DOREL, advokat u Pančevu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Njegoševa 1a, prvi sprat, počev od 15. 02. 2012. godine.

47. UZIMA SE NA ZNANJE da je TRAVICA BRANISLAV, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Maksima Gorkog 53/I, stan 3, počev od 05. 03. 2012. godine.

48. UZIMA SE NA ZNANJE da je TRAVICA DRAGAN, advokat u Novom Sadu, preselio svoju advokatsku kancelariju na adresu Maksima Gorkog 53/I, stan 3, počev od 05. 03. 2012. godine.

49. UZIMA SE NA ZNANJE da je DAMJANOV PETROVIĆ SLAVICA, advokat u Subotici, preselila svoju advokatsku kancelariju na adresu Trg Jakaba i Komora 7, počev od 01. 03. 2012. godine.

Upravni odbor

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 22. марта 2012. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2012.